

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій
Кафедра фінансів ім. С.І. Юрія

КАНЮК ОЛЕКСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ

Митні аспекти лібералізації зовнішньої торгівлі:
міжнародні стандарти та вітчизняна практика /Customs
Aspects of Foreign Trade Liberalization: International
Standards and Domestic Practice

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма - Фіскальне адміністрування

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи ФМСзмсв-
21

О.В. Канюк

Науковий керівник:

д.е.н., доцент, Т.Я. Маршалок

Кваліфікаційну роботу допущено до захисту:

" _____ " _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ О.П. Кириленко

ТЕРНОПІЛЬ – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ МИТНИХ АСПЕКТІВ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ.....	5
1.1. Митні аспекти лібералізації зовнішньої торгівлі: сутність та зміст	5
1.2. Система джерел і принципів міжнародно-правового регулювання зовнішньої торгівлі	10
Висновки до розділу 1.	17
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В РОЗРІЗІ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	18
2.1. Застосування митно-тарифних інструментів у міжнародній зовнішній торгівлі	18
2.2. Особливості формування та реалізації державної зовнішньої торгівлі України.....	28
Висновки до розділу 2.	36
РОЗДІЛ 3. НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ	39
3.1. Імплементация міжнародних стандартів лібералізації зовнішньої торгівлі в Україні	39
3.2. Напрями вдосконалення механізму митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні в рамках угоди про вільну торгівлю	47
Висновки до розділу 3.	52
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день лібералізація зовнішньої торгівлі є фактором піднесення національної економік, вона відіграє важливу роль у благополуччі громадян. Варто зазначити, що значний вплив на лібералізацію зовнішньої торгівлі здійснюють митні аспекти. Україна, попри те, що ще з 2008 року є членом СОТ, ратифікувала угоду про Асоціацію з ЄС, а з 23 червня 2022 є кандидатом на членство в Європейському Союзі, у своїй системі митно-тарифного регулювання має ряд невідповідностей міжнародним та європейським стандартам, що вимагає швидких трансформацій і суттєвих покращень.

Дослідженням проблем міжнародної торгівлі займалися Т.Мельник, О. Дьяченко, В. Сидор, В. Опришко, К. Милнер, Р. Стюарт, Л. Ван Тран, В. Ксендзук, Д. Рікардо.

Питання лібералізації зовнішньої торгівлі стало предметом уваги таких вітчизняних та зарубіжних вчених: П. Антоні, К. Бантон, В. Старожчук.

Митно-тарифне регулювання полягло в основу праць К. Пугачевської, І. Бережнюка, С. Денисенко, Дж. Петерсон, А. Жанг, Б. Кормич, О. Гуменюк, Д. Овчаренко.

Об'єктом дослідження є лібералізація зовнішньої торгівлі.

Предметом дослідження є митні аспекти лібералізації зовнішньої торгівлі.

Мета роботи: дослідити митні аспекти лібералізації зовнішньої торгівлі на основі міжнародних стандартів та вітчизняної практики.

Досягнення поставленої мети вимагає розв'язання ряду **завдань:**

- визначення сутності та змісту митних аспектів лібералізації зовнішньої торгівлі;
- дослідження системи джерел і принципів міжнародно-правового регулювання зовнішньої торгівлі;

- застосування митно-тарифних інструментів у міжнародній зовнішній торгівлі;
- аналіз особливостей формування та реалізації державної зовнішньої торгівлі України;
- визначення способів імплементація міжнародних стандартів лібералізації зовнішньої торгівлі в Україні
- розробка напрямів вдосконалення механізму митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні в рамках угоди про вільну торгівлю.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою роботи послуговували праці провідних вчених у сферах митно-тарифного регулювання та лібералізації зовнішньої торгівлі

Під час дослідження було застосовано наступні методи: історичний; аналізу та синтезу; наукового узагальнення; порівняння та аналогії; формалізації; спостереження; описово-аналітичний та статистико-економічний методи; графічний.

Інформаційною базою дослідження послуговували: доробки вітчизняних та зарубіжних вчених, міжнародні, європейські та українські нормативно-правові акти, інтернет джерела.

Робота складається зі вступу, 3 розділів по 2 підрозділи, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 64 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ МИТНИХ АСПЕКТІВ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

1.1. Митні аспекти лібералізації зовнішньої торгівлі: сутність та зміст

Зовнішня торгівля відіграє важливу роль в економічному розвитку країни. Зокрема, це дозволяє країні поглибити свою спеціалізацію у виробництві товарів, які вона може виробляти з меншими витратами, ніж інші країни. Як наслідок, громадяни отримують вищий рівень життя і загалом підвищується ефективність виробництва.

Зовнішня торгівля країни допомагає задовольнити попит споживачів на товари та послуги набагато вищої якості, ніж без торгівлі, тому що вітчизняні товари, що виготовляються в країні неефективно, тобто з великими затратами, можуть імпортуватися, а якість виробництва інших товарів може бути покращена.

Для того, щоб чітко визначити сутність митних аспектів лібералізації зовнішньої торгівлі, необхідно дослідити кожне ключове поняття цього терміну.

Поняття «лібералізація» ми трактуємо як «вільний» або «такий, що стосується свободи». Своє визначення цього поняття надає Мельник Т, зазначаючи, що лібералізація є процесом надання більшої кількості свобод у різних сферах життєдіяльності [9, с. 27]. Лібералізація також трактується як зменшення обмежень або їх повне усунення, надання свободи дій [21], надання більшої свободи, визволення [8], ліквідація обмежень [5].

Перейдемо до розгляду сутності поняття лібералізація торгівлі. Під лібералізацією торгівлі розуміють усунення або зменшення обмежень чи бар'єрів на вільний обмін товарами між країнами. Ці бар'єри включають тарифи, такі як мита та додаткові збори, і нетарифні бар'єри, такі як правила ліцензування та квоти. Економісти часто розглядають послаблення або скасування цих обмежень як кроки для сприяння вільній торгівлі [31].

На думку Мельник Т., зовнішньоекономічна лібералізація представляє собою сукупність заходів, що направлені на сприяння розвитку зовнішньоекономічної діяльності; має на меті: поетапну ліквідацію існуючих обмежень у зовнішній торгівлі, зниження ставок на експортне та імпорتنе мито, можливість отримання тарифних пільг упродовж реалізації зовнішньоекономічних операцій [9, с.36].

Наступним етапом дослідження сутності поняття «митні аспекти лібералізації зовнішньої торгівлі» є визначення суті терміну «лібералізація зовнішньої торгівлі».

Лібералізація зовнішньої торгівлі означає розширення економічної свободи та зняття обмежень у міжнародній торгівлі для національних суб'єктів господарювання, а також полегшення доступу іноземних суб'єктів до внутрішнього ринку [26, с. 80]. Лібералізація зовнішньої торгівлі передбачає полегшення умов зовнішньої торгівлі, що виражається у зниженні тарифів, обмеженнях використання іноземної валюти [26, с. 80].

Критерієм ефективності лібералізації зовнішньої торгівлі як сучасного напрямку зовнішньоекономічної політики держави є знаходження розумного поєднання елементів протекціонізму та вільної торгівлі (торгівельного лібералізму), тобто так званого рівня виправданого протекціонізму.

У світовій економіці з 1950 року почала відбуватися масштабна лібералізація світової зовнішньої торгівлі, спочатку під егідою Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ), створеної в 1947 році, а тепер під зверхністю Світової організації торгівлі (СОТ), яка прийшла на зміну ГАТТ у

1995 році [28, с. 5]. Лібералізація зовнішньої торгівлі активно відбувається і сьогодні.

СОТ відіграє провідну роль у лібералізації зовнішньої торгівлі на міжнародному рівні, тому митна політика є єдиним законним способом захисту внутрішнього ринку від імпортової конкуренції. Визначення митних тарифів як основного інструменту регулювання зовнішньої торгівлі на сьогодні та як інструменту лібералізації зовнішньої торгівлі говорить про необхідність розгляду поняття «митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі».

Митно-тарифне регулювання включає ряд методів регулювання зовнішньої торгівлі, заснованих на застосуванні митних процедур і митних правил [24, с. 56]. Метою митно-тарифного регулювання є захист внутрішнього ринку, а механізмом застосування є оподаткування товарів при перетині ними митного кордону.

На національному рівні митно-тарифне регулювання є інструментом зовнішньоторговельної політики країни, на міжнародному рівні ним керують міжнародні інституції (переважно СОТ). СОТ має на меті мінімізувати перешкоди для розвитку міжнародної торгівлі шляхом розробки загальних стандартів, принципів та інструментів митного регулювання.

Зв'язок між скасуванням митних обмежень, наданням свободи суб'єктам ЗЕД і розвитком зовнішньої торгівлі (на національному та міжнародному рівнях) в сучасній практиці становить особливий напрям науково-економічних досліджень. Враховуючи невизначеність щодо наслідків лібералізації митно-тарифного регулювання, наразі робиться спроба визначити теоретичну базу досліджуваного поняття та визначити його місце в системі сполучених термінів і категорій. Для цього в таблиці 1.1. систематизуємо ключові терміни в полі дослідження.

Як бачимо, митно-тарифну лібералізацію зовнішньої торгівлі в рамках категорій системного підходу можна визначити як процес скасування/послаблення вітчизняними та міжнародними інституціями

митних обмежень зовнішньої торгівлі з метою її розвитку, не перешкоджання свободи діяльності суб'єктів господарювання при здійсненні комерційної діяльності за кордоном.

Таблиця 1.1

Ключові поняття в полі дослідження митно-тарифної лібералізації
зовнішньої торгівлі

Поняття	Дефініція
Лібералізація	Процес усунення/послаблення суб'єктом управління встановлених обмежень з метою підвищення ефективності системи за рахунок надання об'єкту управління свободи у відповідній сфері діяльності.
Лібералізація торгівлі	Усунення або зменшення обмежень чи бар'єрів на вільний обмін товарами між країнами. Ці бар'єри включають тарифи, такі як мита та додаткові збори, і нетарифні бар'єри, такі як правила ліцензування та квоти.
Зовнішньо-економічна лібералізація	Сукупність заходів, що направлені на сприяння розвитку зовнішньоекономічної діяльності; має на меті: поетапну ліквідацію існуючих обмежень у зовнішній торгівлі, зниження ставок на експортне та імпорнтне мито, можливість отримання тарифних пільг упродовж реалізації зовнішньоекономічних операцій
Лібералізація зовнішньої торгівлі	Розширення економічної свободи та зняття обмежень у міжнародній торгівлі для національних суб'єктів господарювання, а також полегшення доступу іноземних суб'єктів до внутрішнього ринку.
Митно-тарифна лібералізація зовнішньої торгівлі	Процес скасування/послаблення вітчизняними та міжнародними інституціями митних обмежень зовнішньої торгівлі з метою її розвитку, неперешкоджання свободи діяльності суб'єктів господарювання при здійсненні комерційної діяльності за кордоном.

Джерело: складено автором на основі [9; 24; 26; 31]

Виявлені елементи дають змогу зрозуміти сутність митно-тарифної лібералізації зовнішньої торгівлі з системної точки зору, що дає змогу визначити пріоритетні напрями управлінського впливу відповідно до конкретних обмежень митно-тарифного регулювання. Також можна оцінити вплив зняття цих обмежень на забезпечення необхідного результату ефективності зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарської діяльності.

В контексті дослідження митних аспектів регулювання зовнішньої торгівлі доцільно проаналізувати їх основні елементи: суб'єкт управління, об'єкт управління, предмет та інструмент управління (рис 1.1).

Рис 1.1. Система елементів управління митно-тарифної лібералізації зовнішньої торгівлі

Джерело: [26, с. 81]

Метою існування такої системи елементів є забезпечення необхідним рівнем свободи об'єкта управління при здійсненні його окресленої

діяльності, результатом є покращення ефективності даної діяльності шляхом ліквідації або зниження рівня обмежень

1.2. Система джерел і принципів міжнародно-правового регулювання зовнішньої торгівлі

Виходячи з того, що міжнародні митні відносини взаємопов'язані з міжнародною торгівлею, Бережнюк І. [1, с. 394–395], Сидор В [25, с. 187], Опришко В [13, с. 368] зазначають, що міжнародне митне право є підгалуззю міжнародного економічного права і доцільніше розглядати джерела і принципи міжнародно-правового регулювання зовнішньої торгівлі саме в такому контексті.

Більшість теоретиків і практиків міжнародного права під джерелами міжнародного права розуміють «наявні на сьогодні документи, на підставі яких міжнародний експерт встановлює юридично обов'язкові правила, що відповідні конкретній ситуації [14, с. 12]:. Такі документи поділяють на п'ять загальних категорій або форм, перелічених у ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН «Суд, який зобов'язаний вирішувати передані йому спори на підставі міжнародного права, застосовує [44]:

- а) міжнародні конвенції, як загальні, так і часткові, що встановлюють правила, прямо визнані державами-учасниками;
- б) міжнародні звичаї, як доказ загальної практики, прийнятої як закон;
- в) загальні принципи права, визнані цивілізованими націями;
- г) судові рішення і доктрини найбільш висококваліфікованих юристів різних націй, як допоміжні засоби для визначення норм права.

Розглянемо кожне з цих джерел детальніше.

Для того, щоб реалізувати митну справу між будь-якими країнами необхідні багатосторонні договори в митній сфері. Вони носять назву «угоди,

конвенції». Сам термін «конвенція походить від лат *conventio* – «договір» і є різновидом міжнародного договору. У розрізі митного права конвенцію розуміють як багатосторонню або двосторонню міжнародну угоду, яка регулює комплекс питань у сфері митних відносин. Загалом митні конвенції розробляються і приймаються міжнародними організаціями, серед яких СОТ, ВМО [10, с. 28]

Переважає більшість конвенцій представлена міжнародними договорами, що є вузькоспеціалізованими і регулюють конкретний вид митних відносин. На рис. 1.2 відображено класифікація міжнародних договорів відповідно до ознак.

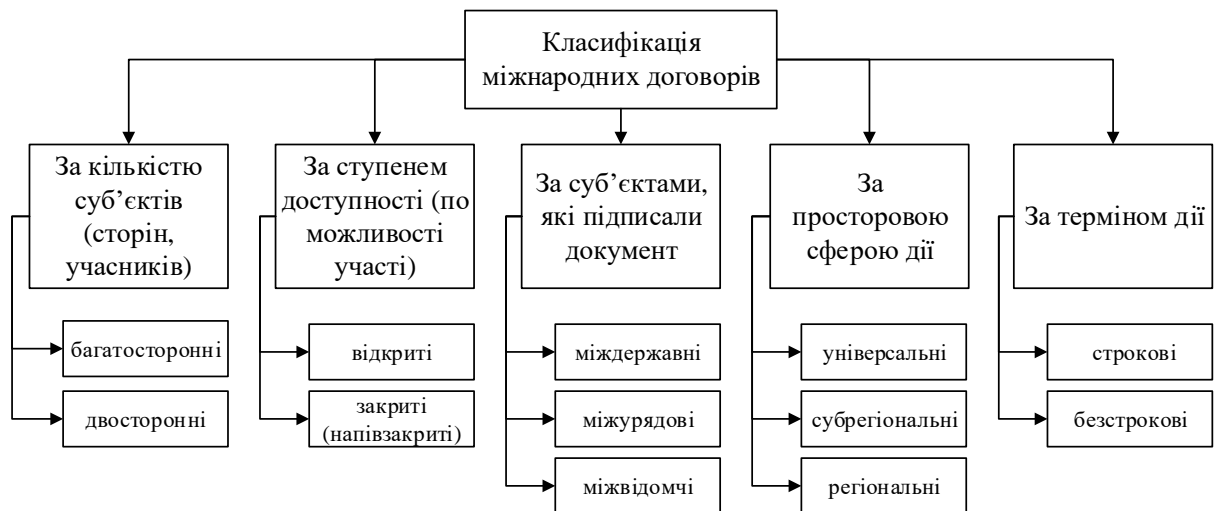

Рис 1.2. Класифікація міжнародних договорів відповідно до ознак

Джерело: складено автором на основі [3, с. 45-46]

Роздивимось класифікацію детальніше. За кількістю суб'єктів міжнародні договори поділяються на багатосторонні, коли участь бере велика кількість держав, та двосторонні, коли угода підписується двома державами.

За ступенем доступності існують відкриті (учасником договору може виступити будь-хто) та закриті (участь країни в підписанні договору можлива лише за погодження інших сторін).

За суб'єктами, які підписали договір, розрізняють: міждержавні, міжурядові та міжвідомчі. Міждержавні – угоди між державами, міжурядові – угоди між урядами країн, міжвідомчі – угоди між відомствами або службами країн.

За просторовою сферою дії можна виділити: універсальні (такі, що можуть бути підписані державами умовно з будь-якої точки світу), субрегіональні (такі, що об'єднують країни різних регіонів) та регіональні (такі, що можуть бути підписані країнами одного регіону).

За терміном дії існують безстрокові (укладаються без зазначення строку їх дії) та строкові (укладаються на конкретний строк)

Статут Міжнародного суду говорить про «міжнародний звичай, як доказ загальної практики, прийнятої як закон», як про друге джерело міжнародного права. Звичай, значення якого відображає децентралізований характер міжнародної системи, включає два фундаментальні елементи: фактичну практику держав і прийняття державами цієї практики як закону. Реальна практика держав (яка називається «матеріальним фактом») охоплює різні елементи, включаючи тривалість, послідовність, повторення та загальність певного виду поведінки держав. Усі такі елементи мають значення для визначення того, чи може практика становити основу обов'язкового міжнародного звичаю [43].

Міжнародний суд вимагав, щоб практики становили «постійне та одноманітне використання» або були «розширеними та практично однаковими», щоб вважатися обов'язковими. Хоча всі держави можуть зробити свій внесок у розробку нового чи модифікованого звичаю, не всі вони однакові в цьому процесі. Після того, як практика була встановлена, другий елемент перетворює звичайне використання на обов'язковий звичай –

практика має бути прийнята як *opinio juris sive necessitatis* (лат. «думка про те, що дія є необхідною згідно з верховенством права») [43].

Коли практика стає звичаєм, усі держави в міжнародному співтоваристві зобов'язуються нею незалежно від того, дали окремі держави чітку згоду чи ні – за винятком випадків, коли держава заперечувала з самого початку звичаю, що є суворим критерієм для демонстрації. Певна практика може бути обмежена певною групою держав (наприклад, державами Латинської Америки) або навіть двома державами, і в цих випадках стандарт для прийняття як звичаю, як правило, високий [43].

Третім джерелом міжнародного права, визначеним у статуті Міжнародного суду, є «загальні принципи права, визнані цивілізованими націями». Ці принципи, по суті, забезпечують механізм для вирішення міжнародних питань, які ще не підпадають ні під положення договору, ні до обов'язкових норм звичаю. Такі загальні принципи можуть виникати або через муніципальне право, або через міжнародне право, і багато з них фактично є процесуальними або доказовими принципами або тими, що стосуються механізму судового процесу [43].

Стаття 38 статуту Міжнародного Суду також визнає судові рішення та наукові праці допоміжними засобами визначення права [44]. Як муніципальні, так і міжнародні судові рішення можуть служити для встановлення нових принципів і правил. У муніципальних справах міжнародні правові норми можуть стати зрозумілими через їх послідовне застосування судами низки держав. Більш чітким методом визначення права є, однак, міжнародні судові рішення таких органів, як Міжнародний суд у Гаазі, Міжнародний трибунал ООН з морського права в Гамбурзі (Німеччина) та міжнародні арбітражні суди [43].

У контексті дослідження важливо також звернути увагу на те, що джерелом міжнародно-правового регулювання зовнішньої торгівлі виступають також і резолюції та рішення міжнародних організацій, серед яких можна виділити наступні:

- Модель митних даних ВМО;
- Типову двосторонню угоду про співробітництво в митних справах; (Model d'accord bilateral);
- Митні рекомендації щодо комплексного управління ланцюгом постачання товарів;
- Рекомендації щодо розроблення національного законодавства з питань збору й передачі інформації.

Важливим джерелом міжнародно-правового регулювання зовнішньої торгівлі є також вітчизняне законодавство, що також регулює митні аспекти торгівлі. До прикладу, до джерел вітчизняного законодавства з питань регулювання зовнішньоекономічної діяльності та митної справи в Україні відносяться:

- Конституція України [6];
- Митний кодекс України [11];
- Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [23];
- Податковий кодекс України (фрагментарно) [19];
- Інші нормативно-правові акти.

У розрізі даної теми важливо визначити принципи міжнародно-правового регулювання зовнішньої торгівлі. Система загальних фундаментальних принципів міжнародної торгівлі включає наступні 14 принципів [3, с. 54]:

- торговельні відносини ґрунтуються на повазі до принципів суверенної рівності, самовизначення націй і невтручання у внутрішні справи інших країн;
- запобігання дискримінації, яка може бути реалізована по відношенню до країн, що належать до різних соціально-економічних систем;
- кожна країна має суверенне право вільної торгівлі з іншими країнами;

- економічний розвиток і соціальний прогрес повинні стати спільною справою всього міжнародного співробітництва, щоб сприяти зміцненню мирних відносин між країнами;
- національна та міжнародна економічна політика має бути спрямована на досягнення міжнародного поділу праці відповідно до потреб та інтересів країн, що розвиваються, і світу в цілому;
- міжнародна торгівля має регулюватися правилами, що сприяють економічному та соціальному прогресу;
- Розширення і всебічний розвиток міжнародної торгівлі залежить від можливості доступу до ринків і вигідних цін на експортну сировину;
- Міжнародна торгівля повинна бути взаємовигідною і відбуватися в найбільш сприятливому режимі, в її межах не повинні застосовуватися дії, що завдають шкоди комерційним інтересам інших країн;
- Розвинені країни, що беруть участь у регіональних економічних угрупованнях, повинні робити все від них залежне, щоб не завдати шкоди та не впливати негативно на розширення свого імпорту з третіх країн, особливо країн, що розвиваються;
- Міжнародна торгівля має сприяти розвитку регіональних економічних угруповань, інтеграції та інших форм економічного співробітництва країн, що розвиваються;
- Міжнародні інституції та країни, що розвиваються, повинні забезпечити збільшення потоку міжнародної фінансової, технічної та економічної допомоги для зміцнення та підтримки, доповнюючи експортні надходження країн, що розвиваються, їхні зусилля щодо прискорення свого економічного зростання;
- Значна частина коштів, що вивільняються в результаті роззброєння, має бути спрямована на економічний розвиток країн, що розвиваються;

- Країни, що не мають виходу до моря, повинні мати максимальні можливості, що дозволяють їм подолати вплив внутрішньоконтинентального положення у своїй торгівлі;
- Повна деколонізація відповідно до декларації ООН про надання незалежності колоніальним країнам і народам є необхідною умовою економічного розвитку та реалізації суверенних прав держав на природні ресурси.

Окрім окреслених вище принципів міжнародної торгівлі, існують також 7 принципів міжнародного митного права [3, с. 58]:

- 1) Принцип взаємної співпраці митних органів з будь-якими іншими органами влади, митними службами інших країн та суб'єктами, що ведуть зовнішньоекономічну діяльність;
- 2) принцип дотримання міжнародних митних правил;
- 3) принцип надання всієї необхідної інформації зацікавленим особам щодо митного законодавства;
- 4) принцип вільного доступу зацікавлених осіб до адміністративних та судових процедур оскарження митних органів;
- 5) принцип впровадження сучасних методів роботи, таких як контроль на основі управління ризиками, методологій аудиту та максимального практичного використання інформаційних технологій;
- 6) принцип передбачуваності, послідовності та прозорості застосування митних правил і процедур;
- 7) принцип ефективності митних правил і процедур.

Принципи міжнародної торгівлі та міжнародного митного права є необхідними, оскільки містять в собі загальноприйняті цінності у сфері здійснення митно-тарифної лібералізації зовнішньої торгівлі, визначають змістовний характер та напрямки розвитку.

Висновки до розділу 1.

Для того, щоб визначити сутність поняття «митна лібералізація зовнішньої торгівлі», ми дослідили значення таких понять, як «лібералізація», «лібералізація торгівлі», «зовнішньоекономічна лібералізація», «лібералізація зовнішньої торгівлі».

Таким чином, митна лібералізація зовнішньої торгівлі є процесом скасування/послаблення вітчизняними та міжнародними інституціями митних обмежень зовнішньої торгівлі з метою її розвитку, не перешкоджання свободи діяльності суб'єктів господарювання при здійсненні комерційної діяльності за кордоном. Елементами системи управління митно-тарифної лібералізації зовнішньої торгівлі є суб'єкт, об'єкт, предмет, інструмент, мета системи управління та результат функціонування системи.

До системи джерел міжнародного митного права, які здійснюють міжнародно-правове регулювання зовнішньої торгівлі можемо віднести:

- 1) основні: міжнародні договори (угоди, конвенції), міжнародний звичай, загальні принципи права, судові рішення і доктрини;
- 2) допоміжні: резолюції та рішення міжнародних організацій; внутрішнє законодавство держав.

Ми визначили, що принципи міжнародної торгівлі та міжнародного митного права є необхідними, оскільки містять в собі загальноприйняті цінності у сфері здійснення митно-тарифної лібералізації зовнішньої торгівлі, визначають змістовний характер та напрямки розвитку.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В РОЗРІЗІ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

2.1. Застосування митно-тарифних інструментів у міжнародній зовнішній торгівлі

Історично склалося так, що в рамках своїх протекціоністських заходів уряди різних країн застосовували багато різних типів інструментів, не обов'язково заснованих на їхніх економічних перевагах, для обмеження вільного потоку товарів і послуг через національні кордони.

У той час як деякі такі заходи державного втручання є простими, поширеними та відносно прозорими, інші є складними, менш очевидними та часто містять багато деталей. У цьому розділі ми опишемо деякі з найбільш часто використовуваних форм втручання в торгівлю. Розуміння використання та наслідків інструментів спільної торговельної політики дозволить сформулювати відповідні політичні відповіді та більш збалансований діалог з питань торговельної політики та міжнародних торгових угод.

Міжнародна зовнішня торгівля охоплює всі інструменти, які уряди можуть використовувати для стимулювання або обмеження імпорту та експорту. Беручи участь у багатосторонній торговій системі та/або під час переговорів щодо двосторонніх торговельних угод, країни беруть на себе зобов'язання, які формують їхню національну торговельну політику.

Торговельна політика використовує сім основних інструментів: тарифи, субсидії, імпорتنі квоти, добровільні обмеження експорту, вимоги

щодо вмісту місцевих компонентів, адміністративну політику та антидемпінгові мита (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Основні інструменти торговельної політики

Інструмент	Характеристика
Тариф	Податок, що стягується з імпорту або експорту. Вони поділяються на дві категорії: тарифні та адвалерні;
Субсидія	Є державною виплатою вітчизняному виробнику. Вони приймають різні форми, наприклад, грошові гранти, позики під низькі відсотки, податкові пільги та участь держави в капіталі вітчизняних фірм. Субсидії допомагають вітчизняним виробникам двома способами: (1) конкурувати з іноземним імпортом і (2) завойовувати експортні ринки;
Імпортна квота	Пряме обмеження кількості певного товару, який може імпортуватися в країну. Обмеження зазвичай забезпечується шляхом видачі імпортних ліцензій групі осіб або фірм;
Добровільні обмеження експорту	Квота на торгівлю, що вводиться країною-експортером, як правило, на прохання уряду країни-імпортера;
Вимоги щодо вмісту місцевих компонентів	Вимога, згідно з якою певна частка товару має вироблятися всередині країни;
Адміністративна політика	Бюрократичні правила, спрямовані на те, щоб ускладнити імпорт в країну.
Антидемпінгове мито	Визначається як продаж товарів на зовнішньому ринку за ціною, нижчою від витрат виробництва; демпінг розглядається як метод, за допомогою якого фірми вивантажують надлишкову продукцію на зовнішніх ринках.

Джерело: складено автором на основі [35]

Інструменти торгової політики, які країни зазвичай використовують для обмеження імпорту та/або заохочення експорту, можна загалом

класифікувати як: тарифні і нетарифні. У розрізі нашого дослідження нам цікаві саме тарифні методи регулювання.

Міжнародні інструменти передбачають широкий спектр правил і стандартів, які зосереджуються на тарифних інструментах торгівельної політики. Роздивимось, які існують форми тарифів [42]:

1. Специфічний тариф – це імпортерне мито, яке призначає фіксований грошовий податок за фізичну одиницю імпортованого товару. Він розраховується на основі одиниці вимірювання, наприклад ваги, об'єму тощо імпортованого товару.

2. Адвалорний тариф розраховується як фіксований відсоток від оцінки комерційної вартості товару.. Хоча адвалорний тариф зберігає захисну цінність тарифу для вітчизняного виробника, він дає стимули навмисно занижувати ціну товару в рахунках-фактурах, щоб зменшити податковий тягар. Тим не менш, адвалорні тарифи широко використовуються в усьому світі.

Існує багато інших варіацій вищевказаних тарифів (рис 2.1)

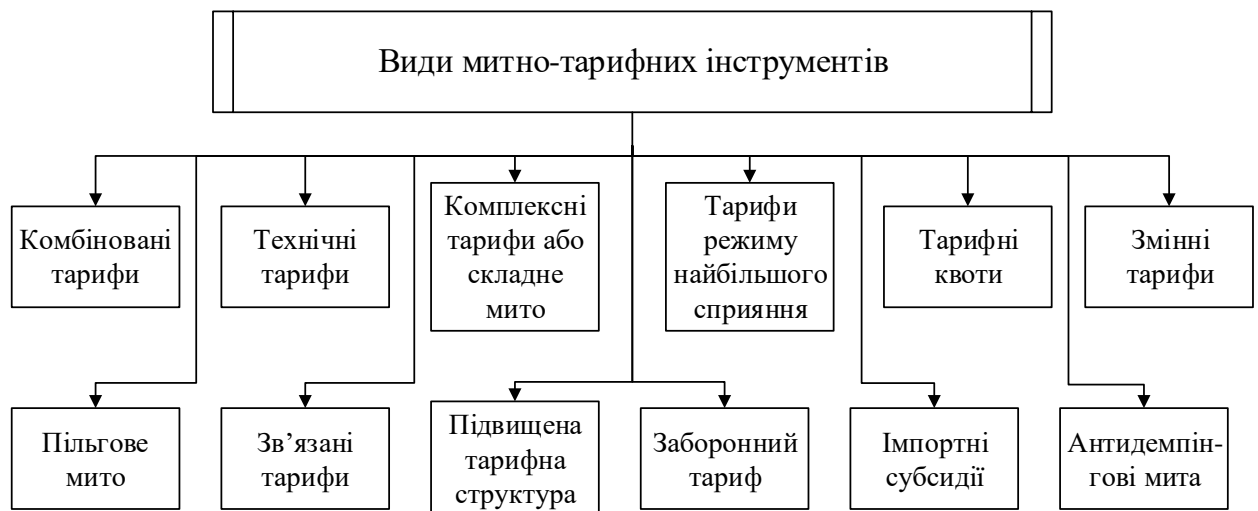

Рис 2.1. Види митно-тарифних інструментів

Джерело: складено автором на основі [46, с. 28-31].

Роздивимося кожен із них детальніше.

Комбіновані тарифи виражаються або на основі вартості імпортованих товарів (адвалорна ставка), або на основі одиниці виміру імпортованих товарів (специфічний тариф), залежно від того, що генерує найбільший дохід для нації [46, с. 28].

Комплексний тариф або складне мито є комбінацією адвалорного та спеціального тарифу. Тобто тариф розраховується як на основі вартості імпортованого товару (адвалорне мито), так і на основі одиниці виміру імпортованого товару (специфічне мито). Зазвичай він розраховується шляхом додавання специфічного мита до адвалорного мита [46, с. 28].

Технічний тариф розраховується на основі конкретного вмісту імпортованого товару, тобто мита сплачуються за його компоненти або пов'язані з ним елементи [46, с. 29].

Тарифні квоти поєднують два інструменти політики: квоти та тарифи. Імпорт, що надходить у рамках зазначеної частини квоти, зазвичай підлягає нижчій (іноді нульовій) тарифній ставці. Імпорт, що перевищує кількісний поріг квоти, стягується за набагато вищі тарифи [16, с. 29].

Тарифи режиму найбільшого сприяння – це те, що країни обіцяють накласти на імпорт з інших членів СОТ, якщо ця країна не є частиною угоди про преференційну торгівлю (такої як зона вільної торгівлі чи митний союз) [46, с. 29].

Змінний тариф – мито, яке зазвичай фіксується, щоб підвищити ціну імпортованого товару до внутрішньої підтримки ціни на товар [46, с. 29].

Пільгове мито. Майже всі країни є учасниками принаймні однієї преференційної торговельної угоди, згідно з якою вони обіцяють надавати товари іншій країні за нижчі тарифи. Ці угоди є взаємними. Нижчий тариф стягується з товарів, імпортованих із країни, яка має преференційний режим. Прикладом є пільгові мита в регіоні ЄС, згідно з якими товар, що надходить з однієї країни ЄС в іншу, стягується за нульовими тарифами [46; с. 29].

Зв'язаний тариф – це тариф, який член СОТ зобов'язує собі не підвищувати вище певного рівня. Встановлюючи тариф, часто під час переговорів, члени погоджуються обмежити своє право встановлювати рівні тарифів понад певну межу [46, с. 29].

Підвищена тарифна структура відноситься до системи, в якій номінальні тарифні ставки на імпорт промислових товарів є вищими, ніж номінальні тарифні ставки на проміжні ресурси та сировину, тобто тариф на продукт зростає, коли цей продукт переміщується через ланцюг доданої вартості [46, с. 30].

Заборонний тариф – це тариф, який встановлено настільки високим, що імпорт не надходить [46, с. 30].

У деяких країнах також існують імпортні субсидії. Імпортна субсидія – це просто оплата за одиницю товару або як відсоток від вартості імпортованого товару (тобто негативний імпортний тариф) [46, с. 30].

Антидемпінгове мито. Демпінг має місце, коли виробники продають товари в іноземній країні за цінами, нижчими від продажних цін на внутрішньому ринку, або за повною середньою вартістю продукту. Демпінг може бути постійним, сезонним або циклічним. До демпінгу також можна вдатися як до хижацької практики ціноутворення, щоб витіснити з ринку відомих вітчизняних виробників і встановити монопольне становище. Антидемпінгове мито покликано попередити виникнення такої ситуації [46, с. 31].

Роздивимось як саме чином застосовуються митно-тарифні інструменти у міжнародній торгівлі.

Серед сучасних тенденцій реалізації торговельної політики слід виділити суттєву трансформацію ролі митниці, яка традиційно, протягом багатьох століть, розглядалася як фіскальний суб'єкт, що стягує митні та інші податки при імпорті чи експорті. За останні десятиліття погляди на функції митниці значно розширилися, «так що, окрім збору доходів, вона стала відповідальною за забезпечення легітимності та безпеки товарів», а на

сучасному етапі «митні адміністрації в усьому світі беруть на себе роль посередника торгівлі» [41, с. 2]. Тому діяльність сучасної митниці характеризується трьома основними функціями: оподаткування, безпеки та сприяння торгівлі.

Наприклад, ст. 3 Митного кодексу Європейського Союзу визначає місію митних органів держав-членів ЄС щодо вжиття заходів, спрямованих, зокрема, на наступне [47]:

- захист фінансових інтересів Союзу та його держав-членів;
- Захист Союзу від недобросовісної та незаконної торгівлі, одночасно підтримуючи законну підприємницьку діяльність;
- забезпечення безпеки та безпеки Союзу та його мешканців, а також захист навколишнього середовища, у відповідних випадках у тісній співпраці з іншими органами влади;
- підтримання належного балансу між митним контролем та сприянням законній торгівлі.

Цілі спрощення процедур торгівлі були введені в повсякденну діяльність митних органів в основному завдяки успішній реалізації політики лібералізації торгівлі, передбаченої протоколами про концесії в рамках СОТ.

Значне зниження тарифних і нетарифних бар'єрів, характерне для розвинених країн, має два суттєві наслідки для зміщення акценту в реалізації міжнародної торговельної політики. По-перше, з тих пір, як були зняті тарифні бар'єри, відносна важливість функції збору митних доходів зменшилася, особливо для розвинених країн, і, що найбільш важливо, митні правила або процедури більше не прив'язані тісно до цільового показника надходжень [51, с. 89]. Таким чином, для значного числа держав відкрилася можливість спрощення митних процедур з помірним рівнем ризику для національних доходів.

По-друге, зниження митних тарифів призвело до ситуації, коли сума імпорتنих мит стала порівнянною або навіть нижче, ніж витрати на торговельні операції щодо дотримання митних і прикордонних формальностей, оскільки останні оцінюються за різними даними в діапазоні від 1,5% до 15% від вартості угоди [38]. Відповідно, витрати торгових транзакцій почали розглядатися в якості основного торгового бар'єру в умовах лібералізованого доступу до ринків.

Сучасне розуміння концепції «лібералізації торгівлі» засноване на рекомендації № 4 СЕФАКТ ООН «Національні органи зі спрощення процедур торгівлі». Згідно з його положеннями, «спрощення процедур охоплює формальності, процедури, документи та операції, пов'язані з міжнародними торговельними угодами. Його цілями є спрощення, гармонізація та стандартизація, з тим щоб операції стали простішими, швидшими та економічнішими, ніж раніше» (пункт 14). Таким чином, можна виділити три основні елементи спрощення процедур торгівлі, які включають [39]:

1) спрощення, тобто процес усунення всіх непотрібних елементів і дублювання у формальностях, процесах і процедурах (пункт 15);

2) гармонізація, яка фокусується на приведенні національних формальностей, процедур, операцій та документів у відповідність до міжнародних конвенцій, стандартів і практики (пункт 17);

3) стандартизація, яка, щодо спрощення процедур торгівлі, означає процес розробки узгоджених на міжнародному рівні форматів практики і процедур, документів та інформації (пункт 19).

Прийнято говорити, що питання спрощення процедур торгівлі вперше на міжнародному рівні були сформульовані в Міжнародній конвенції СОТ про спрощення та гармонізацію митних процедур, переглянутої 26 червня 1999 року. Ця конвенція містить ряд ключових положень, що визначають імідж сучасної митниці: використання інформаційних і комунікаційних

технологій для митного оформлення, впровадження інструментів управління ризиками, координація між прикордонними відомствами сусідніх країн тощо.

Але, безумовно, основним міжнародним документом у цій галузі є угода про спрощення процедур торгівлі 2013 року (ТФА), яка була підписана після більш ніж 10-річного раунду переговорів у Досі. У той же час ТФА, як і багато інших торгових угод СОТ, безпосередньо ґрунтується на нормах декількох первинних статей ГАТТ (статті V, VIII і X), уточнюючи і поліпшуючи їх положення, і містить тільки одну абсолютно нову норму про митне співробітництво (табл. 2.2) [30, с. 35].

Таблиця 2.2

Заходи сприяння торгівлі: «уточнення і покращення» аспектів ГАТТ

Стаття 10 ГАТТ: Відкритість та адміністрування правил торгівлі	
ТФА ст.1	Відкритість та доступність інформації
ТФА ст.2	Можливість коментарів, інформація до набрання чинності та консультація
ТФА ст.3	Попередні рішення
ТФА ст.4	Процедури оскарження або перегляду
ТФА ст.5	Інші заходи для підвищення неупередженості, недискримінації та прозорості
Стаття 8 ГАТТ: Збори та формальності, пов'язані з імпортом та експортом	
ТФА ст.6	Дисципліни щодо зборів, що накладаються на імпорт і експорт або у зв'язку з ними, і штрафи
ТФА ст.7	Випуск і митне оформлення товарів
ТФА ст.8	Співпраця прикордонних відомств
ТФА ст.9	Переміщення товарів, призначених для імпорту, під митним контролем
ТФА ст.10	Формальності, пов'язані з імпортом, експортом і транзитом
Стаття 5 ГАТТ: Свобода транзиту	
ТФА ст.11	Свобода транзиту
	Нова норма
ТФА ст.12	Митне співробітництво

Джерело: [36]

Істотною умовою для належної та ефективної реалізації торговельної політики митними органами є відповідність Національного державного управління в цій галузі основним принципам, на яких були сформовані відповідні стандарти в рамках міжнародних інститутів.

Щоб визнати важливість цього завдання, слід розглянути деякі аспекти концепції транснаціонального права, які можуть значною мірою пояснити сучасне правове регулювання міжнародної торгівлі. Питання механізму регулювання міжнародної торгівлі Гарольд Кох описав як «правило, яке бере початок у внутрішній правовій системі, а потім стає частиною міжнародного права і звідти інтерналізується в майже кожному правову систему світу» [45]. Іншими словами, справа в тому, що велика частина правил СОТ була запозичена з національних правових систем розвинених держав і заснована на принципах, властивих цим правовим системам.

ГАТТ закликає держави-члени застосовувати Західні підходи до свого національного процесу управління і розділяти відповідні цінності і принципи. «Гатт в основному вимагає верховенства закону в регулюванні торгівлі: прозорості торгових заходів, однакового і неупередженого адміністрування та перегляду. Цікаво, що спочатку цей підхід був запропонований урядом США і явно натхненний законом США про адміністративні процедури 1946 року» [45].

Таким чином, ми маємо чітку ситуацію, коли певний набір національних правил і принципів адміністративних процедур, характерний для західних демократій, був прийнятий в якості стандарту на міжнародному рівні. Таке прийняття стало можливим, зокрема, завдяки економічному і політичному впливу, а також високій репутації систем державного управління розвинених країн (в даному випадку – США), які виробили відповідні правила і принципи. «В результаті, щоб бути прийнятим в якості нового члена СОТ, країни, що розвиваються і держави з перехідною економікою повинні прийняти і засвоїти цю незнайому політику, щоб задовольнити вимоги глобальної інтеграції та економічного розвитку.

Встановлюючи такі вимоги, СОТ явно перетворилася на механізм, за допомогою якого були нав'язані міжнародні норми, що виходять із західних промислово розвинених країн; потім вони приймаються більш слабкими членами з різним ступенем ентузіазму» [49].

Таким чином, ефективне застосування правил СОТ може бути здійснено лише за умови дотримання загальних принципів належного управління, притаманних західним країнам. Більш того, стаття 10 (3) ГАТТ говорить, що «кожна Договірна сторона повинна односторонньо, неупереджено і розумно застосовувати всі свої закони, положення, рішення і постанови», що фактично показує, що конкретні стандарти застосовуються не тільки до самих адміністративних процедур, а й до способу керування національними посадовими особами своїми судженнями і дискреційними повноваженнями в процесах прийняття рішень.

Принципові зміни в технічних аспектах реалізації заходів щодо спрощення процедур торгівлі були викликані впровадженням рішень, заснованих на інформаційно-комунікаційних технологіях (ІКТ), найбільш значущою формою яких, безсумнівно, є "Єдине вікно". Більш того, "Єдине вікно" розглядається не тільки як національний електронний обмін інформацією з акцентом на законодавство, процедури та інформаційно-комунікаційні технології [37, с. 125], але і як інструмент, який має змінити саму філософію управління зовнішньою торгівлею так, що окремі державні установи, відповідальні за митні та прикордонні формальності, ліцензування та видачу дозволів, повинні координувати свою діяльність за допомогою використання загальних інформаційно-комунікаційних технологій і, отже, надавати більш якісні послуги громадянам і бізнесу. Крім того, таке об'єднання учасників прикордонних формальностей може включати недержавних суб'єктів, відповідальних за транспорт і логістику, фінансові послуги для зовнішньої торгівлі і т. д.

Економічні та політичні зміни призводять до суттєвої трансформації найважливішої ролі митних органів зі збору доходів на цілі забезпечення

безпеки та спрощення процедур торгівлі. Але ця трансформація тісно пов'язана зі структурою податкової системи, характерною для розвинених держав, де митниця покриває всього від 4% до 10% сукупного доходу, а менша увага до збору митних зборів і зборів не створює додаткових ризиків для доходів державного бюджету. У країнах, що розвиваються, та мають перехідну економіку, митні доходи складають до 40% всіх бюджетних надходжень, митні органи можуть відчувати надлишковий тиск як з боку уряду, так і з боку бізнес-спільноти щодо виконання фіскальної функції, що може привести до додаткових корупційних ризиків на місцях.

Основна перевага використання митно-тарифних інструментів у зовнішній торгівлі полягає в тому, що тарифи приносять дохід від товарів і послуг, які ввозяться в країну. Тарифи також можуть служити початковою точкою для переговорів між двома країнами. ГАТТ, СОТ та інші торгові угоди використовують регулювання тарифів як спосіб об'єднати країни для визначення економічної політики.

2.2. Особливості формування та реалізації державної зовнішньої торгівлі України

Держава, а також обсяги її втручання у зовнішньоторговельні відносини відображаються у використанні відповідних конкретних механізмів державного регулювання. Для відкритих економік важливо, щоб стратегія розвитку була сучасною, а управління економікою країни будувалося з точки зору доступу до зовнішніх ринків товарів і послуг. Адже незалежно від процесів глобалізації та правил міжнародної торгівлі, встановлених міжнародними торговими організаціями, кожна країна повинна вирішити низку проблем, пов'язаних із національною безпекою. Таким чином, лібералізаційні наслідки зовнішньої торгівлі не повинні

перешкоджати досягненню соціальної безпеки, водночас сприяючи процвітанню економіки та отриманню переваг від участі в міжнародних економічних відносинах.

Від 2008 року Україна є повноправним членом Світової організації торгівлі, що надає можливості для диверсифікації зовнішньої торгівлі, покращення відносин з іншими країнами в організації, участь у створенні та гармонізації правил доступу та використання ринків. Для формування успішної зовнішньоекономічної політики корисним і виправданим є аналіз історичних аспектів розвитку зовнішньої торгівлі України.

Небрат В. вважає, що «історичний досвід важливий з багатьох причин. По-перше, це дозволяє зрозуміти, чому одні зміни ведуть до інших, як минуле визначає майбутнє, адже лише аналіз та узагальнення історичного досвіду дозволяє виявити закономірності соціального розвитку» [16 с. 152].

У цьому полі досліджень Покотило Т. розглядає основні етапи становлення та історичного розвитку державного регулювання зовнішньоекономічною діяльністю України [20]. Дослідники порівнюють розвиток зовнішньоекономічної політики з періодами становлення та розвитку зовнішньоекономічної діяльності [4, с. 28]:

- період існування СРСР (1918-1987 рр.);
- роки перебудови (1987-1991);
- період реформ і розвитку зовнішньоекономічної діяльності та управління нею в суверенній Україні (з 1991 р. і по теперішній час).

Досвід України підтверджує, що лише зовнішня торгівля не створює успішну економіку. Навпаки, її стимулювання та активізація за певних умов може сприяти збереженню та відтворенню застарілих інститутів і всієї неефективної економічної моделі. У таблиці 2.3. відображено поетапний розвиток зовнішньоторговельної політики України, а також ступінь державного втручання в регулювання зовнішньої торгівлі.

У ХІХ столітті, коли у світі панував економічний лібералізм, в Україні, яка на той час ще була частиною російської Імперія, зовнішня торгівля

розвивалася під суворим контролем державних органів і мала сировинний характер. Це стало основою для створення зовнішньоторговельних зв'язків незалежної України, яка у 1991 році вперше у своїй історії почала будувати відкриту ринкову економіку та долучилася до процесів глобалізації з іншими країнами.

Таблиця 2.3

Послідовність розвитку зовнішньоторговельної політики в Україні

Період	Вид зовнішньоторговельної політики	Особливості реалізації
IV-XIV ст.	зовнішня торгівля не має важливого значення та не розвивається	
XV- XVIII ст.	з боку держави (Гетьманщина, Російська імперія, Австрійська імперія) методи державного управління безпосередньо не застосовувались ;	занепад промисловості та торгівлі. Основна діяльність – виробництво с/г продукції здебільшого на внутрішні ринки;
XIX ст. – перша половина XX ст.	безпосереднє втручання держави (СРСР) в регулювання зовнішньоторговельних відносин України;	кризове становище системи фінансів, промисловості, і як наслідок, торгівлі; держава в централізованому порядку керувала зовнішньоекономічною діяльністю як частиною народногосподарського комплексу; експортосировинна спрямованість зовнішньої торгівлі;
друга половина XX ст. – кінець XX с	політика лібералізму;	незалежність України дозволила повністю використати переваги вільної торгівлі та принципів лібералізму в зовнішній торгівлі; перехід до ринкових засад економіки; переорієнтація з ринків СНД на європейські; прийнято Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність»;
початок XX ст. – до сьогодні	політика лібералізму із застосуванням нетарифних методів протекціонізму;	проєвропейський вектор розвитку зовнішньоторговельної діяльності; сприяння участі країни в глобальних ланцюгах доданої вартості.

Джерело: [7, с. 3]

Роздивимось детальніше як розвивалося митне регулювання в Україні.

Митне право – самостійна галузь права, сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини, що виникають у зв'язку з переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон України. Основним критерієм, який регулюється митним законодавством, є порядок переміщення товарів або транспортних засобів через митний кордон. З цього руху виходять регульовані митним правом суспільні відносини, які стають предметом митно-правових відносин через участь у цьому процесі фізичних або юридичних осіб. [29, с. 1].

Митниця та митне регулювання зовнішньої торгівлі в Україні поклали початок своєму розвитку у 1991 р. Основою цьому послугував Закон України «Про Єдиний митний тариф» від 5.02.1992 р. [22].

1991-1993 роки характеризуються досить ліберальною системою зовнішньої торгівлі. Імпортні мита становили від 0% до 10% для більшості товарів. На невелику частину товарів була встановлена ставка 15-30%, верхня межа – 50% (алкоголь і тютюнові вироби). Ставка ввізного мита визначалася до рівня обробки, а також вигоди імпорту даного продукту. Імпорт товарів з країн, що розвиваються, не оподатковувалися митом, а товари з високорозвинених індустріальних країн, з якими Україна мала угоду про режим найбільшого сприяння, оподатковувалися за пільговою ставкою. Поступово посилюється спрямованість митниці та митного регулювання на підтримку розвитку експорту. 1994-1995 роки характеризуються ліберальною експортно-імпортною політикою [12, с.180].

Кількісні експортні обмеження для багатьох товарів були скасовані в 1994 році. Виняток охоплює товари, які підпадають під «добровільні» експортні обмеження згідно з міжнародними угодами (текстиль, сталь), а також певні товари, які включені до списку «спеціального експорту» (сталь, вугілля, нафтопродукти, електроенергія, метали, дорогоцінне каміння). Водночас суттєво підвищилися імпортні мита на високоліквідну продукцію та продукцію, що оподатковується акцизним податком. Таким чином, регуляторний механізм був спрямований в першу чергу на отримання

податкових надходжень, а в другу – на захист вітчизняного виробника. Значна частина легальних знижок, наданих окремим іноземним підприємницьким організаціям, створила нерівні умови економічної конкуренції на внутрішньому ринку. Ціни на енергоносії та сировину падали. Було закладено основу для реалізації прийнятої митної-тарифної політики: створено Митно-тарифну раду при Кабінеті Міністрів України та прийнято першу постанову про зміну ставки ввізного мита [12, с.180].

1996-1998 роки характеризуються певною протекціоністською політикою, що передбачала захисту національного виробника. Посилення протекціонізму відбувається паралельно з діяльністю з коригування системи тарифного регулювання в рамках переговорного процесу щодо вступу України до СОТ. Система національних преференцій була скасована. Механізм митного регулювання стає таким, що покликаний захистити вітчизняного виробника. Фіскальні доходи від митних зборів надходять в основному від імпорту високоліквідної продукції (особливо підакцизних товарів) на український ринок, а також від збільшення митної вартості, статусу та податків на країну походження [12, с.181].

Мінімальні ставки ввізних митних зборів встановлюються при закупівлі необхідної для виробництва сировини. Ввізне мито стягується з ввезення окремих видів продукції, заборонених переважно через їх характер (вовна, шкури тварин, чорні та кольорові метали тощо). На окремі категорії товарів зовнішньої торгівлі продовжують діяти пільги. Активно використовується система вільної торгівлі з країнами СНД і Балтії [12, с.181].

Україна дійшла висновку про передчасність лібералізації зовнішньої торгівлі та обрала протекціоністську політику. При прийнятті цього рішення вирішальними стали два чинники: зменшення ємності внутрішнього ринку та різке скорочення обсягів виробництва в країні.

У 1998-1999 рр. Україна почала вдосконалювати систему митного регулювання відповідно до правил СОТ. Система імпорту поступово лібералізується. Зокрема, це пов'язано з необхідністю виконання зобов'язань

перед міжнародними фінансовими організаціями щодо лібералізації режиму зовнішньої торгівлі. Застосування мінімальної митної вартості буде поступово скасовано. Значно зменшилася кількість рішень про зміну ставок ввізного мита. Рішення приймаються з метою стимулювання внутрішнього виробництва, тобто знижено ставки податку на сировину та підвищено на готову продукцію, аналоги якої вироблялися в Україні [12, с.181].

У цей час готується новий єдиний митний тариф України, заснований на класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності. Законодавча база для приєднання до Конвенції по гармонізованій системі опису і кодування товарів починає активно розвиватися та оптимізується тарифна номенклатура.

З 2000 року в Україні починає реалізовуватися політика вибіркового протекціонізму.

У зв'язку з відновленням у 2000 р. переговорного процесу щодо вступу України до СОТ та переговорів з ЄС щодо зниження імпорتنих мит на текстиль та одяг, загальний рівень імпорتنих мит поступово знижувався. Найвищі ставки ввізного мита знижено до 25%. Крім того, знижено ставки ввізного мита до 0-17% (середня ставка становила 6,9%) для широкого асортименту товарів і товарів легкої промисловості [12, с.182].

Внесено зміни до ставок імпортного податку на продукцію хімічної промисловості, окремі види сільськогосподарської техніки та запасних частин до неї, товари народного споживання, які не виробляються в Україні або виробляються в недостатніх обсягах. Зменшилася кількість оподатковуваних товарів. Тарифи на сільськогосподарську продукцію та продукти харчування залишалися досить високими. Податки на текстиль та одяг зменшено відповідно до домовленостей з ЄС. Запроваджено антидемпінгові заходи.

Окремі види товарів звільняються від оподаткування митом, зокрема: транспортні засоби, що використовуються в міжнародних вантажних перевезеннях; валюта України, іноземна валюта, цінні папери; товари,

вироблені в Україні та ввезені на її територію в необробленому вигляді, а також товари іноземного походження, вивезені з України в необробленому вигляді, товари, що імпортуються об'єднанням українських та іноземних громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; товари, що імпортуються за рахунок коштів Державного валютного фонду України та іноземних позик, забезпечених гарантією Кабінету Міністрів України, а також інші групи товарів відповідно до різноманітних угод, контрактів та законодавства України [12, с.182].

Важливим питанням є трансформація митного тарифу в процесі вступу України до СОТ. Україна веде переговори щодо вступу до ГАТТ та СОТ з 1994 року. У цьому сенсі національне законодавство поступово адаптується до вимог ГАТТ/СОТ, основною метою яких є лібералізація торгівлі та усунення обмежень у цій сфері. У 1996 р. Указом Президента України № 255/96 прийнято «Концепція трансформації митного тарифу України на 1996-2005 рр. відповідно до системи ГАТТ/СОТ», яка визначала основні принципи та орієнтири поступового зниження імпортних мит у процесі переговорів щодо доступу до товарів на ринках у рамках вступу України до СОТ [12, с.183].

Мета концепції:

- інтеграція економіки України у світову ринкову систему;
- приведення товарної номенклатури та рівня імпортного мита до положень та вимог угод СОТ та гармонізованої системи опису та кодування продукції;
- створення ширшої системи стрияння у питаннях зовнішньої торгівлі з членами СОТ;
- забезпечення стабільного та прогнозованого економічного розвитку України шляхом залучення іноземних інвестицій.

Кінцевою метою реформування митно-тарифного регулювання України було досягнення середньозваженої ставки імпортного мита не вище 14%.

У 2005 році близько 18% ефективних податкових ставок дорівнювали порогу, встановленому в концепції, близько 10% перевищували порогове значення і близько 72% були нижчими за порогове значення. Наступна інформація описує структуру видів імпортного мита. До 1996 року в Україні застосовувалися лише адвалорні імпортні мита. З 1996 року застосовуються комбіновані мита (1,4% усіх імпортних мит) і специфічні імпортні мита (3%). Запровадження цього виду податку мало на меті запобігти зниженню митної вартості товарів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та обмеження ввезення неякісної продукції. Це дозволило підтримати місцевого виробника та захистити внутрішній ринок. Ввізне мито базувалося на адвалорних ставках (79,8%) [12, с.184].

У 2005 році перерахунок тарифів було завершено для більшості продуктів і лише для невеликого переліку товарів мало закінчитися у найближчому майбутньому (наприклад, у секторі цивільної авіації до 2010 р.)

У 2008 році Україна вступила до СОТ, що призвело до деяких змін у режимі зовнішньої торгівлі. СОТ є організацією, яка формує правила торгівлі та економіки, інвестицій, податкові та митні формальності на глобальному рівні, а також має значний вплив на умови економічного співробітництва в рамках регіональних груп.

Членство у СОТ, як передумова для інтеграції в ЄС, базується на тому, що більшість співробітництва між країнами сьогодні відбувається на торговельно-економічному рівнях. Крім того, для європейської сторони статус України як члена СОТ є основним критерієм відповідності економіки міжнародним стандартам у торгівлі, бізнесу та інвестиціях, тобто вона виражає бажання підтримувати комерційну діяльність та відносини з європейськими партнерами, відповідно до правил, за якими вони функціонують.

З 2010 року змінено структуру митно-тарифного регулювання – посилено контроль за правильністю визначення митної вартості, класифікації та країни походження товарів. Основними пріоритетами реформування

митниці є скорочення термінів митного оформлення та створення інноваційної форми митного контролю, характерної для всіх високорозвинутих країн. Найважливішими нововведеннями в митному процесі стає активне впровадження системи електронного декларування, налагодження та впровадження автоматизованої системи аналізу та управління ризиками митного контролю та використання товарів і транспортних засобів. Інтернаціоналізація митного співробітництва означає активну співпрацю з багатьма митними адміністраціями держав-членів СОТ. Ці тенденції, безсумнівно, стають основою для трансформації внутрішньої системи тарифного регулювання та сприяють створенню відповідного механізму інтернаціоналізації економіки країни у світовому економічному середовищі [2, с. 790].

Після обрання у 2014 році вектору Євроінтеграції Україна трансформувала митне законодавство, а також процес здійснення митно-тарифного регулювання відповідно до вимог ЄС щодо митного законодавства і митних процедур.

Висновки до розділу 2.

Міжнародна зовнішня торгівля охоплює 7 основних інструментів, які можуть бути використовувати для стимулювання або обмеження імпорту чи експорту. Серед них: тарифи, субсидії, імпорتنі квоти, добровільні обмеження експорту, вимоги щодо вмісту місцевих компонентів, адміністративну політику та антидемпінгові мита. Цікавими у розрізі нашого дослідження є саме митно-тарифні інструменти. Вони поділяються на 2 великі категорії: специфічні та адвалорні. Існують також наступні види тарифів, ще нерідко функціонують на перетині перелічених 2 типів тарифів. До них відносяться: комбіновані тарифи, технічні тарифи, комплексні тарифи або складне мито, тарифи режиму найбільшого сприяння, тарифні

квоти, змінні тарифи, пільгове мито, зв'язані тарифи, підвищена тарифна структура, заборонний тариф, імпорتنі субсидії, антидемпінгові мита.

Значне зниження тарифних і нетарифних бар'єрів, характерне для розвинених країн, має два суттєвих наслідки для зміщення акценту в реалізації міжнародної торговельної політики. По-перше, з тих пір, як були зняті тарифні бар'єри, відносна важливість функції збору митних доходів зменшилася, що найбільш важливо, митні правила або процедури більше не прив'язані тісно до цільового показника надходжень. Таким чином, для значного числа держав відкрилася можливість спрощення митних процедур з помірним рівнем ризику для національних доходів. По-друге, зниження митних тарифів призвело до ситуації, коли сума імпорتنих мит стала порівнянною або навіть нижче, ніж витрати на торговельні операції щодо дотримання митних і прикордонних формальностей, оскільки останні оцінюються за різними даними в діапазоні від 1,5% до 15% від вартості угоди. Відповідно, витрати торгових транзакцій почали розглядатися в якості основного торгового бар'єру в умовах лібералізованого доступу до ринків.

Найбільш передовий механізм спрощення процедур торгівлі з використанням ІКТ – це «єдине вікно» для міжнародної торгівлі. «Єдине вікно» не слід розглядати як простий єдиний портал для розміщення даних, який економить час і операційні витрати. Його функції набагато ширше і включають в себе перетворення шляхів і засобів співпраці між державними органами, які виконують функції з управління кордонами.

Процес створення митно-тарифної системи України розпочався не в 1990-х роках, а відбувався протягом тривалого історичного становлення держави та тісно пов'язаний із розвитком міжнародної торгівлі. В окремі історичні періоди, коли інші держави завойовували територію країни, цей процес формувався васальними державами як частина державної політики. Після проголошення незалежності Україна змогла самостійно створювати власну митну систему та здійснювати власну митну політику.

У IV-XIV ст. зовнішня торгівля не розвивалася. У XV-XVIII ст. національне виробництво у переважно здійснювалося для задоволення потреб внутрішнього ринку та не мало характеру здійснення зовнішньої торгівлі. Починаючи з XIX ст. і до першої половини XX ст. відбувається повсякчасний вплив та керування СРСР зовнішньою торгівлею України. Друга половина 20 ст. характеризується політикою лібералізму, що знайшла своє відображення і вже у сучасній незалежній Україні. Проте згодом стало зрозуміло, що для захисту вітчизняного виробника необхідно здійснювати здебільшого політики протекціонізму. У рамках вступу до СОТ Україна знову звернулася до політики лібералізму з метою налагодження вигідних та ефективних торгівельних відношень з країнами-членами СОТ.

РОЗДІЛ 3

НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

3.1. Імплементация міжнародних стандартів лібералізації зовнішньої торгівлі в Україні

Інтеграція у світову економіку виявилася потужним засобом сприяння країнам економічного зростання, розвитку та зменшення бідності. За останні 20 років зростання світової торгівлі становило в середньому 6 відсотків на рік, що вдвічі швидше, ніж світове виробництво. Але торгівля була двигуном зростання набагато довше.

Результатом інтеграції світової економіки стало підвищення рівня життя в усьому світі. У більшості країн, що розвиваються, доходи різко зросли. Як група, країни, що розвиваються, стали набагато важливішими у світовій торгівлі – зараз на них припадає одна третина світової торгівлі, порівняно з приблизно чвертю на початку 1970-х років. Багато країн, що розвиваються, суттєво збільшили свій експорт промислової продукції та послуг порівняно з експортом традиційних товарів: промислова продукція зросла до 80 відсотків експорту країн, що розвиваються. Крім того, торгівля між країнами, що розвиваються, стрімко зросла, і 40 відсотків їхнього експорту зараз спрямовується в інші, менш розвинені, країни [34].

Проте протягом останніх десятиліть прогрес інтеграції був нерівномірним. Прогрес був дуже вражаючим для низки країн, що розвиваються, в Азії та, меншою мірою, у Латинській Америці. Ці країни досягли успіху, оскільки вони вирішили брати участь у світовій торгівлі, залучаючи основну частину прямих іноземних інвестицій з розвинених країн.

Це стосується Китаю та Індії, оскільки вони прийняли лібералізацію торгівлі та інші ринкові реформи, а також країн Азії з високим рівнем доходу, таких як Корея та Сінгапур, які самі були бідними до 1970-х років. Але прогрес був менш швидким для багатьох інших країн, особливо в Африці та на Близькому Сході. Частка найбідніших країн у світовій торгівлі суттєво скоротилася, і без зниження власних бар'єрів у торгівлі вони ризикують подальшою маргіналізацією. Близько 75 країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою, включаючи практично всі найменш розвинені країни, відповідають цьому опису [34].

На відміну від успішних інтеграторів, вони непропорційно залежать від виробництва та експорту традиційних товарів. Причини їхньої маргіналізації комплексні, включаючи глибинні структурні проблеми, слабкі політичні рамки та інституції, а також захист всередині країни та за кордоном.

Політика, яка робить економіку відкритою для торгівлі та інвестицій з рештою світу, необхідна для сталого економічного зростання. Докази цього очевидні. Жодна країна за останні десятиліття не досягла економічного успіху в плані значного підвищення рівня життя свого народу, не будучи відкритою для решти світу. Навпаки, відкриття торгівлі (поряд із відкриттям для прямих іноземних інвестицій) було важливим елементом економічного успіху Східної Азії, де середній імпорتنий тариф впав з 30 відсотків до 10 відсотків за останні 20 років [34].

Відкриття їхніх економік для глобальної економіки було важливим для того, щоб дати багатьом країнам, що розвиваються, змогу отримати конкурентні переваги у виробництві певної продукції.

Існують значні докази того, що країни, орієнтовані на зовнішнє середовище, мають тенденцію до стабільного зростання швидше, ніж ті, які орієнтовані всередину [34].

Країни, які відкрили їхні економіки за останні роки, включаючи Індію, В'єтнам та Уганду, зазнали швидшого зростання та більшого скорочення бідності [32]. У середньому ті країни, що розвиваються, які різко знизили

тарифи в 1980-х роках, зростали швидше в 1990-х, ніж ті, які цього не зробили.

Потенційні вигоди від усунення торговельних бар'єрів є значними. Оцінки прибутку від усунення всіх бар'єрів у торгівлі товарами коливаються від 250 до 680 мільярдів доларів США на рік [34]. Приблизно дві третини цих здобутків отримують промислові країни. Але сума, що надходить до країн, що розвиваються, все одно більш ніж удвічі перевищує рівень допомоги, яку вони зараз отримують. Більше того, країни, що розвиваються, отримують більше від лібералізації глобальної торгівлі у відсотках від свого ВВП, ніж промислові країни, оскільки їхня економіка є більш захищеною та оскільки вони стикаються з вищими бар'єрами.

Незважаючи на те, що поліпшення доступу до ринків інших країн приносить користь, країни отримують найбільшу користь від лібералізації власних ринків. Основні вигоди для індустріальних країн принесуть лібералізація їхніх сільськогосподарських ринків. Країни, що розвиваються, виграють приблизно однаково від лібералізації виробництва та сільського господарства. Однак група країн з низьким рівнем доходу найбільше виграє від лібералізації сільського господарства в індустріальні країни через більшу відносну важливість сільського господарства в їхніх економіках.

Ці міркування вказують на необхідність імплементації міжнародних стандартів лібералізації зовнішньої торгівлі в Україні.

Для здійснення процесі імплементації міжнародних стандартів лібералізації зовнішньої торгівлі в Україні, необхідно спочатку проаналізувати торговельні відносини України з іншими країнами світу.

На рис. 3.1 і 3.2 відображено тенденцію міжнародної торгівлі України за останні 2 десятиліття.

Як бачимо, стан зовнішньої торгівлі не є стабільним і характеризуються різкими перепадами. Це пояснюються дестабілізуючими процесами в середині країни, а також розповсюдженою по всьому світу пандемією коронавірусу.

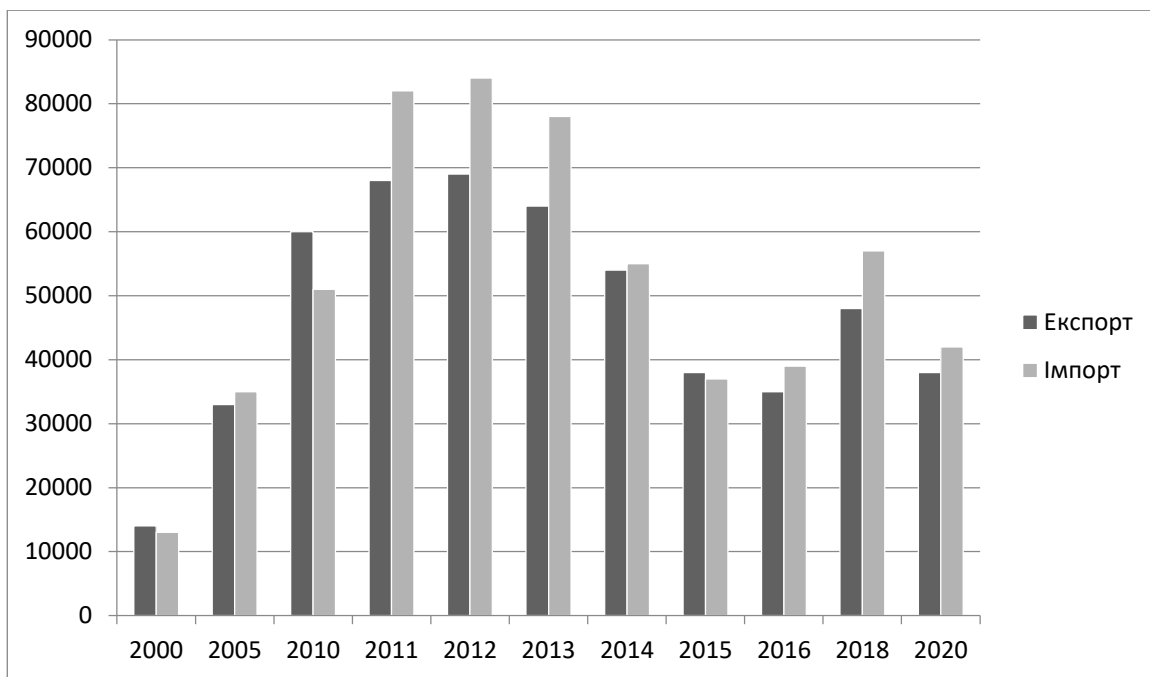

Рис 3.1. Динаміка зовнішньої торгівлі України товарами (млн. дол. США)

Джерело: складено автором на основі [17].

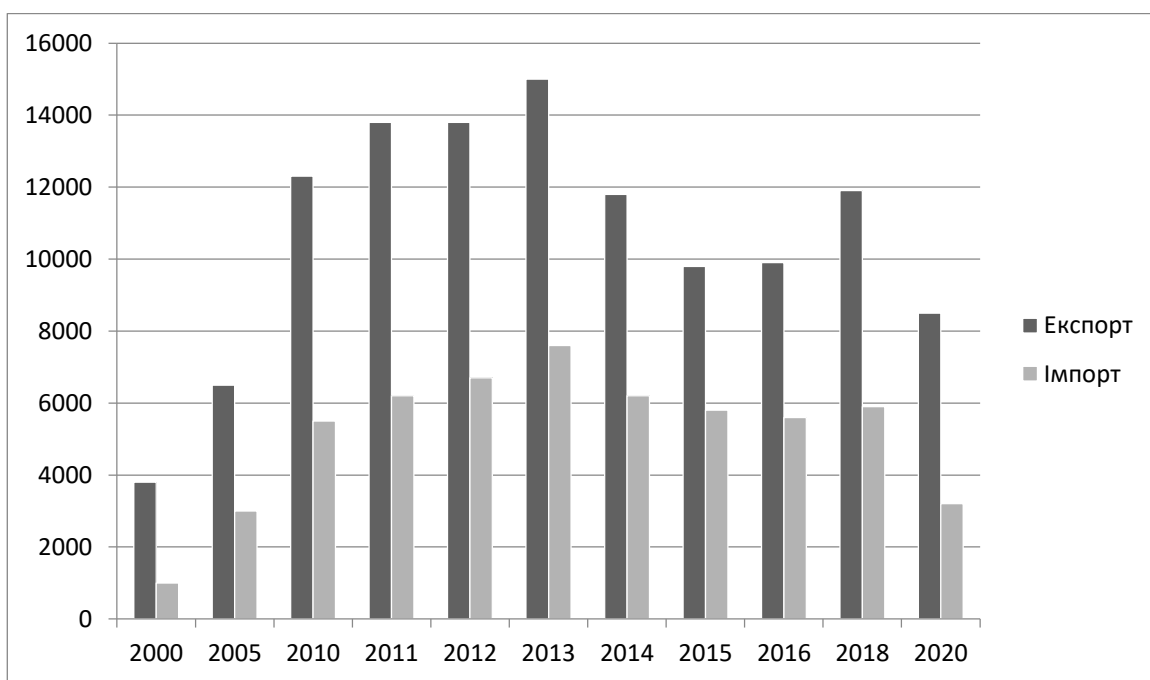

Рис 3.2. Динаміка зовнішньої торгівлі України послугами (млн. дол. США)

Джерело: складено автором на основі [17].

З 2014 року в структурі та характері міжнародної торгівлі України відбулися значні зміни. З цього моменту почалася трансформація

інституційних засад, особливо після підписання асоціації з Європейським Союзом. До завдань України входила імплементація міжнародних стандартів світової торгівлі.

Проте структура міжнародної торгівлі все ще залишається складною та малоефективною. Як видно з графіка (рис 3.1), імпорт товарів є вищим за експортом, тобто завжди зберігається від'ємне сальдо. Зовсім іншу картину ми бачимо із зовнішньою торгівлею послугами (рис. 3.2), яка демонструє позитивне сальдо. Вже зазначалося, що міжнародна торгівля України має свої особливості, а саме, експорт загалом має низьку додану вартість, а імпорт, навпаки, високу. Аналіз показників зовнішньої торгівлі України за останні роки показує, що міжнародна торгівля в цілому зростає, але це пов'язано зі збільшенням експорту сировини та напівфабрикатів, паралельно зі збільшенням імпорту машин, устаткування або обладнання.

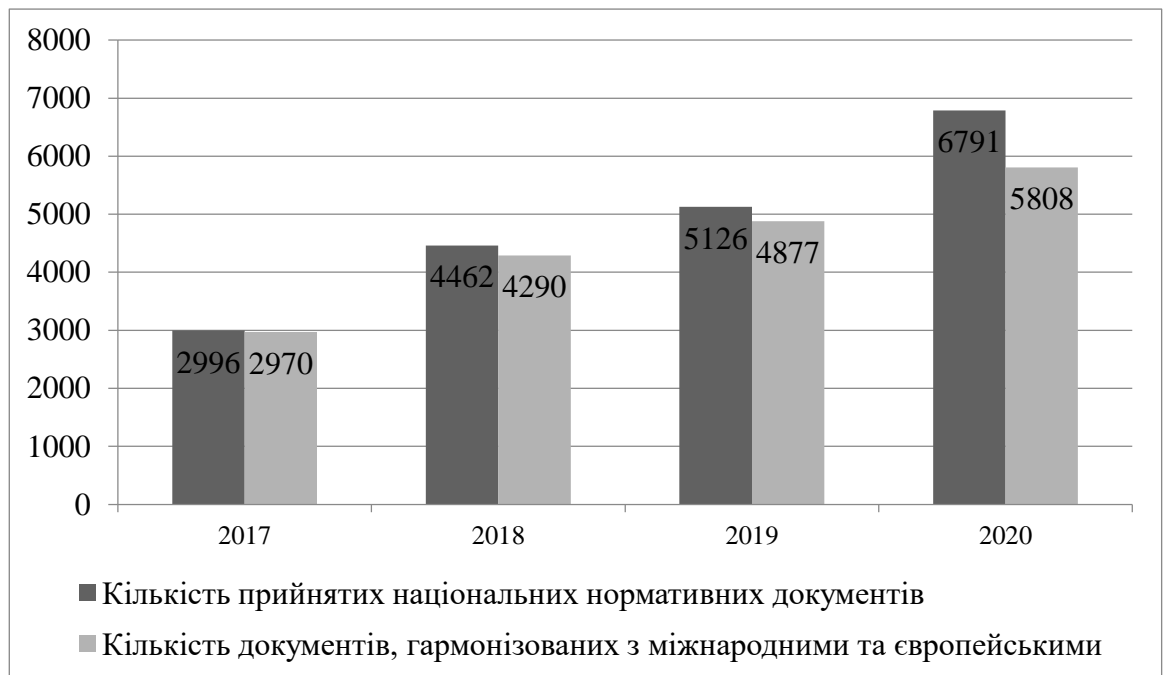

Рис 3.3. Кількість прийнятих і гармонізованих нормативних документів України

Джерело: складено автором на основі [18].

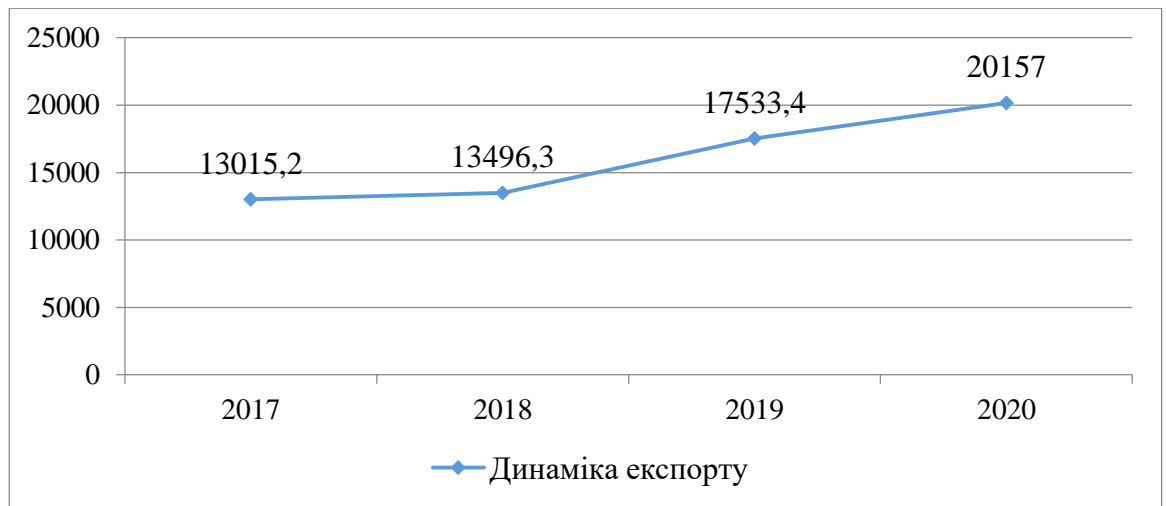

Рис 3.4. Динаміка експорту продукції до країн ЄС

Джерело: складено автором на основі [17].

Як уже зазначалося, після вступу України до Світової організації торгівлі об'єктивно розпочався процес гармонізації, адаптації та впровадження міжнародних та європейських стандартів у практику вітчизняних компаній. Однак цей процес відбувався повільно і безсистемно. Передові особи держави до повномасштабного вторгнення продовжували підтримувати тісні зв'язки з Росією, особливо в енергетичному секторі. Росія дотримувалася системи стандартизації ГОСТ і намагалася нав'язати її своїм торговим партнерам в рамках міжнародного співробітництва.

Проте зусилля України щодо європейського майбутнього, підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та набуття чинності економічної частини цієї угоди про зону вільної торгівлі призвели до активізації якісної роботи з трансформації її української інфраструктури у 2014-2018 роках відповідно до чинних принципів, звичаїв та загальних правил

Наголошуємо, що, на нашу думку, існує залежність від збільшення кількості затверджених та гармонізованих нормативних документів з міжнародними та європейськими стандартами та збільшення експорту (рис 3.3 та рис. 3.4), тому необхідно і далі працювати в цьому напрямку. Як

бачимо, збільшення кількості гармонізованих до міжнародних і європейських стандартів документів, тягне за собою збільшення експорту.

Проблеми імплементації міжнародної торгівлі тісно пов'язані, головним чином через поєднання наступних трьох елементів:

- Важливість усунення технічних бар'єрів між Україною та розвиненими країнами;
- Виконання зобов'язань, які взяла на себе Україна під час вступу до СОТ;
- Необхідність модернізації економіки шляхом збільшення обсягів інвестицій та підвищення конкурентоспроможності національного виробництва на світовому ринку.

Відповідно до цього першочерговим є створення в Україні нової системи стандартів розвитку міжнародної торгівлі, що б:

- задовольняла вимоги сучасної ринкової економіки;
- гарантувала безпеку продукції, що надходить на ринок;
- реалізовувала ефективне регулювання та покращувала бізнес-середовище, сприявши інтеграції України у світову економіку за допомогою усунення бар'єрів.

Для того, аби повноцінно та ефективно імплементувати міжнародні стандарти зовнішньої торгівлі, в Україні було утворено національний орган стандартизації (НОС) Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (ДП «УкрНДНЦ») [15]. На рисунку 3.5 відображено основні завдання цього органу.

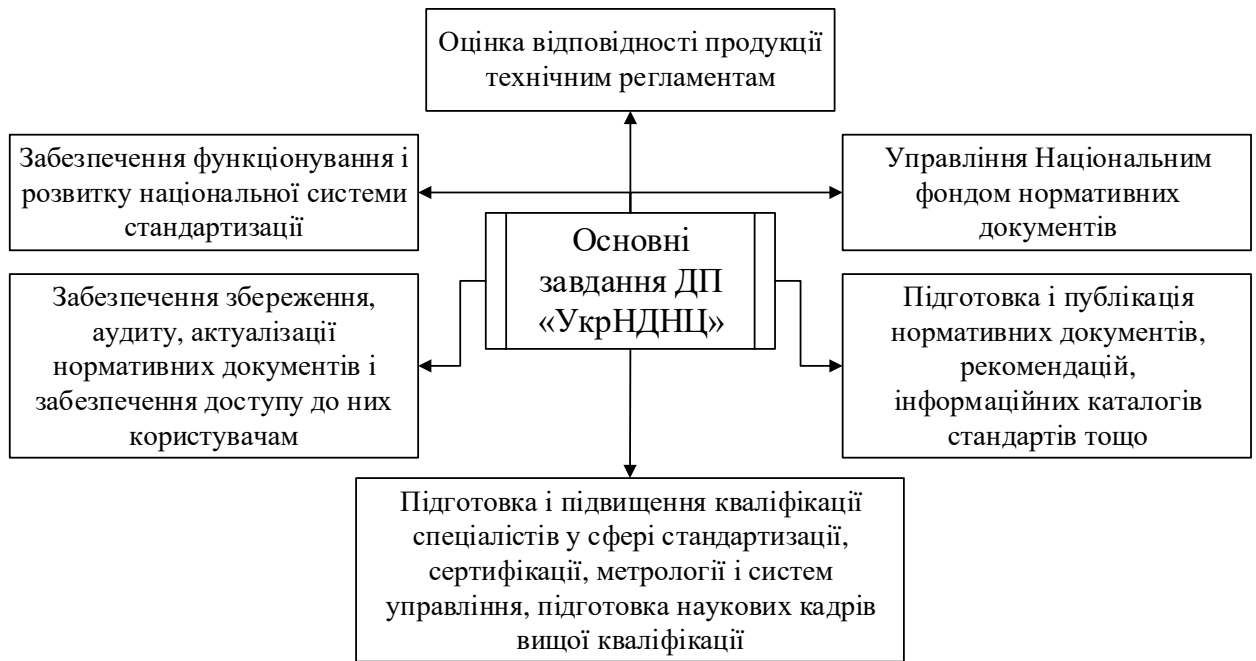

Рис 3.5. Основні завдання Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості»

Джерело: складено автором на основі [15].

Значна фінансова та технічна підтримка ЄС у рамках Східного партнерства прискорила адаптацію та впровадження національних стандартів до європейських. Впровадження європейських стандартів є складним завданням, головним чином через чинні радянські стандарти (ГОСТ), які часто не відповідають європейським, оскільки останні націлені на вищу якість і вимагають більше зусиль і ресурсів, ніж старі існуючі стандарти.

Сьогодні в Україні діє ряд старих стандартів, що: створені відповідно до міжнародних стандартів, редакції яких є новішими; адаптуються до змін національних норм [27].

Не можна не помітити важливу роль в забезпеченні інтеграції України в міжнародну торговельну систему кваліфікованих спеціалістів із стандартизації. Відтак спеціалізований навчальний заклад «Інститут підготовки фахівців» взявся за підготовку кандидатів з метою підвищення рівня їх компетенції з оцінки відповідності продукції за технічними

правилами та напрямками сертифікації та перевірки продукції та систем контролю. Важливою частиною зусиль у сфері стандартизації та сертифікації є підвищення кваліфікації та інформаційно-освітніх заходів.

Якщо порівняти національне та європейське законодавство, яке також перебуває на стадії підготовки та водночас на становленні, то можна сказати, що Україна зараз перебуває на етапі докорінних змін.

Малі та середні підприємства, які мають експортний потенціал, повинні отримати державну підтримку для модернізації виробництва і, таким чином, підвищення якості продукції для задоволення потреб іноземних споживачів. Для збільшення експортного потенціалу українських виробників необхідна гармонізація національного митного законодавства ЄС та України (скасування мита та митних зборів відповідно до принципів усунення асиметричності), а також стандартизація та сертифікація продукції, яка відповідає європейським нормам безпеки продукції (щодо виробництва, пакування, зберігання та транспортування продукції). Така раціональна реалізація та оптимізація дасть змогу створити сприятливі умови для збільшення експорту, зменшення залежності від імпорту та прискорення процесу євроінтеграції України.

3.2. Напрями вдосконалення механізму митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні в рамках угоди про вільну торгівлю

Процес переговорів і підписання Угоди про вільну торгівлю є складним і тривалим, що є невід'ємною частиною вивчення механізму митного регулювання зовнішньої торгівлі кожної країни. Питання митної політики також має впливати на вибір країн-партнерів, щоб визначити ступінь захисту

внутрішнього ринку від імпортової продукції та перспективи подальшої співпраці.

Вільна торгівля на міжнародному рівні нічим не відрізняється від торгівлі між сусідами, містами чи державами. Однак це дозволяє підприємствам у кожній країні зосередитися на виробництві та продажу товарів, які найкраще використовують їхні ресурси, тоді як інші підприємства імпортують товари, які є дефіцитними або недоступними всередині країни. Таке поєднання місцевого виробництва та зовнішньої торгівлі дозволяє економіці зазнавати швидшого зростання, одночасно краще задовольняючи потреби своїх споживачів [33].

Цю точку зору вперше популяризував у 1817 році економіст Давид Рікардо у своїй книзі «Про принципи політичної економії та оподаткування». Він стверджував, що вільна торгівля розширює різноманітність і знижує ціни на товари, доступні в країні, одночасно краще використовуючи власні ресурси, знання та спеціальні навички [33].

Угода про вільну торгівлю – це угода між двома або більше країнами про зменшення бар'єрів для імпорту та експорту між ними. Відповідно до політики вільної торгівлі, товари та послуги можна купувати та продавати через міжнародні кордони з мінімальними державними тарифами, квотами, субсидіями чи заборонами, які перешкоджають їх обміну, або без них [50].

Концепція вільної торгівлі протилежна торговому протекціонізму або економічному ізоляціонізму.

Визначимо як працює угода про вільну торгівлю. У сучасному світі політика вільної торгівлі часто реалізується за допомогою формальної та взаємної угоди залучених країн. Однак політика вільної торгівлі може бути просто відсутністю будь-яких торгових обмежень.

Уряду не потрібно вживати конкретних заходів для сприяння вільній торгівлі. Таку безсторонню позицію називають «торгівлею *laissez faire*» або лібералізацією торгівлі.

Уряди з політикою вільної торгівлі або угодами не обов'язково відмовляються від будь-якого контролю над імпортом і експортом або усувають будь-яку протекціоністську політику. У сучасній міжнародній торгівлі небагато угод про вільну торгівлю призводять до повністю вільної торгівлі.

В останні роки Україна підписала низку угод про вільну торгівлю з країнами ЄС, Азії, Канадою та іншими. Наслідком цього стало поліпшення умов торгівлі для українських виробників за рахунок лібералізації митної політики держави. Розглянемо перспективні напрямки співпраці з країнами, аналіз специфіки митного механізму та митного регулювання зовнішньої торгівлі, а також економічні вигоди від підписання Угоди про вільну торгівлю між Україною та окремими країнами. Серед таких перспективних напрямків:

– поліпшення умов торгівлі для галузей, що займають важливе місце в структурі економіки або активно розвиваються. У той же час випуск цих товарів на міжнародний ринок на користь виробників, а високий рівень захисту за рахунок заходів митно-тарифного регулювання країни є серйозною перешкодою і знижує конкурентоспроможність продукції в ключових галузях;

– поліпшення торгових відносин для інших галузей, частка яких в структурі економіки невелика або відсутня, але при цьому продукція основних галузей не отримує значних вигод через лібералізацію механізму митного регулювання у зовнішній економіці країни. Звичайно, в сучасних умовах їх не можна відрізнити один від одного через можливі торгові переваги укладення угоди про вільну торгівлю між сторонами, але їх слід розглядати в комплексі, в якому вирішальним є окремий підхід.

Для України сучасний етап характеризується постійним збільшенням і розширенням обсягів міжнародної торгівлі, розвитком динаміки торгівлі, посиленням вимог міжнародних організацій щодо забезпечення вільного доступу іноземної продукції на внутрішні ринки, торговими обмеженнями.

Поглиблено вивчається інтеграція міжнародних вимог із внутрішнім впровадженням митних правил України.

За таких умов зростає потреба у підвищенні ефективності митної політики держави у відповідь на зовнішні загрози та оперативному реагуванні на можливі негативні наслідки цих загроз з метою якомога довшого зміцнення та збереження економічних інтересів держави.

Суттєве збільшення обсягів товарів в Україну з Грузії, Польщі, Італії, Білорусі, Китаю та Німеччини привернуло увагу до проблем, пов'язаних із недостатньою технічною та фізичною спроможністю державної податкової системи для оперативного та ефективного впровадження у 2018 році.

У 2018 році відбулися значні позитивні зміни щодо вдосконалення митної політики [40, с. 29]. В першу чергу стала більш сильною співпраця між митними органами та суб'єктами господарювання, які працюють за кордоном. Метою цього заходу є гарантування свободи зовнішньої торгівлі шляхом боротьби з паралельним імпортом в Україну.

По-друге, були докладені зусилля для приведення українського законодавства про захист інтелектуальної власності у відповідність до світових стандартів для боротьби з незаконним постачанням товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності [40, с. 29].

Оскільки право інтелектуальної власності відіграє важливу роль. Воно допомагає забезпечити рівне ставлення до України як конкурентоспроможного суб'єкта міжнародних економічних відносин в умовах чесної конкуренції.

По-третє, налагоджено ефективну співпрацю з провайдерами платіжних послуг сусідніх країн та з країнами основних торговельних партнерів України щодо виявлення паралельної корупції у зовнішньоторговельній діяльності та з організованими групами, які займаються злочинною діяльністю у сфері зовнішньої торгівлі та легалізації [40, с. 29].

По-четверте, досягнуто певного прогресу в налагодженні, підготовці до впровадження та розвитку системи електронного декларування, яка значною мірою гармонізує українські митні правила з законодавством ЄС та сприяє прискоренню та спрощенню митних процедур [40, с. 29]..

Проте реалізованих у 2018 р. змін недостатньо. На нашу думку, у рамках угоди про вільну торгівлю, доцільно реалізувати ряд першочергових пріоритетів (рис. 3.6).

Рис 3.6. Напрями вдосконалення механізму митно-тарифного регулювання України

Джерело: складено автором

Основним напрямком забезпечення ефективності митного законодавства України має стати легалізація та декриміналізація зовнішньоекономічної діяльності в Україні, яка має на меті підвищити привабливість прозорої та чесної зовнішньоекономічної діяльності шляхом скорочення бюрократичних, часових, технологічних та матеріальних витрат на підприємницьку діяльність зовнішньоекономічної діяльності при перетині кордону. Важливим аспектом також є посилення відповідальності і санкції разом із навантаженням на український кордон. На цьому етапі митні служби повинні як можна скоріше наблизитися до європейських стандартів митно-тарифного регулювання.

Україні також слід звернути особливу увагу на зовнішні джерела надходжень до державного бюджету, оскільки реструктуризація економіки в останні роки призвела до скорочення виробництва, що зменшує базу оподаткування з внутрішніх джерел.

Система митного регулювання України повинна створювати сприятливі умови для виконання вимог економіки країни завдяки участі в найгострішій міжнародній конкуренції з глобальною системою регулювання та вільного обігу ресурсів та прогресуючою інтеграцією економіки у світові та європейські економічні процеси.

Висновки до розділу 3.

Впровадження європейських стандартів і перехід до європейських норм і технічної стандартизації потребують глобального підходу. Успішний перехід на нові європейські стандарти можливий лише за умови добре спланованого процесу у співпраці з регуляторами та національним органом стандартизації з урахуванням реальної ситуації в галузі. Для цього в Україні був створений національний орган стандартизації Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості.

Слід зазначити, що після 2014 року відбулися суттєві зміни в структурі та характері зовнішньої торгівлі України, які в основному включали такі характеристики: експорт зазвичай має низьку додану вартість, а імпорт – високу. Одним із способів координації є законодавчі зміни, такі як їх трансформація та створення правової бази, яка дозволяє вітчизняним компаніям виходити на міжнародні ринки. В Україні запровадження нової системи технічних регламентів, яка відповідає принципам технічного регулювання в ЄС, створило адекватну нормативно-правову базу, але її впровадження на практиці стикається з деякими перешкодами. Важливим є підвищення експортного потенціалу українських виробників з метою прискорення гармонізації внутрішніх митних правил між ЄС та Україною, а також стандартизації та сертифікації продукції відповідно до європейських правил безпеки продукції.

Угоди про вільну торгівлю зменшують або усувають бар'єри для торгівлі через міжнародні кордони. Вільна торгівля є протилежністю торговому протекціонізму. У США та ЄС угоди про вільну торгівлю не реалізуються без регулювання та контролю.

Підписання Україною низки угод про вільну торгівлю стало причиною поліпшення умов торгівлі для українських виробників. Серед яких: посилення співпраці між митними органами, приведення українського законодавства про захист інтелектуальної власності у відповідність до міжнародних стандартів, налагоджено ефективну співпрацю з провайдерами платіжних послуг задля запобігання корупції, розвиток системи електронного декларування, що базується на законодавстві ЄС. Проте реалізованих у 2018 р. змін недостатньо.

Напрямами вдосконалення механізму митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні мають стати також:

- Створення умов щодо розширення прав митних органів у частині доступу до інформації;
- Розробка процедур митного оформлення;

- Створення системи виявлення попередньої інформації з метою запобігання протиправних діянь;
- Підвищення кваліфікації для працівників митних органів;
- Імплементация «Єдиного вікна»;
- Підвищення рівня фінансування оновлення механізму митно-тарифного регулювання.

Угода про вільну торгівлю, яка включає збалансований підхід до пошуку торговельних партнерів та створення ефективного механізму митного регулювання, що враховує екологічні, соціальні, політичні, культурні та інші зацікавлені сторони, допомагає збільшити обсяг невеликих експортних та імпортних операцій. Для України цей напрямок роботи важливий з точки зору можливості диверсифікації ринку вітчизняних виробників з метою зниження ризику циклічних змін, посилення конкуренції тощо.

ВИСНОВКИ

Для того, щоб визначити сутність поняття «митна лібералізація зовнішньої торгівлі», ми дослідили значення таких понять, як «лібералізація», «лібералізація торгівлі», «зовнішньоекономічна лібералізація», «лібералізація зовнішньої торгівлі».

Таким чином, митна лібералізація зовнішньої торгівлі є процесом скасування/послаблення вітчизняними та міжнародними інституціями митних обмежень зовнішньої торгівлі з метою її розвитку, не перешкоджання свободи діяльності суб'єктів господарювання при здійсненні комерційної діяльності за кордоном. Елементами системи управління митно-тарифної лібералізації зовнішньої торгівлі є суб'єкт, об'єкт, предмет, інструмент, мета системи управління та результат функціонування системи.

До системи джерел міжнародного митного права, які здійснюють міжнародно-правове регулювання зовнішньої торгівлі можемо віднести:

- 1) основні: міжнародні договори (угоди, конвенції), міжнародний звичай, загальні принципи права, судові рішення і доктрини;
- 2) допоміжні: резолюції та рішення міжнародних організацій; внутрішнє законодавство держав.

Ми визначили, що принципи міжнародної торгівлі та міжнародного митного права є необхідними, оскільки містять в собі загальноприйняті цінності у сфері здійснення митно-тарифної лібералізації зовнішньої торгівлі, визначають змістовний характер та напрямки розвитку.

Міжнародна зовнішня торгівля охоплює 7 основних інструментів, які можуть бути використовувати для стимулювання або обмеження імпорту чи експорту. Серед них: тарифи, субсидії, імпорتنі квоти, добровільні обмеження експорту, вимоги щодо вмісту місцевих компонентів, адміністративну політику та антидемпінгові мита. Цікавими у розрізі нашого дослідження є саме митно-тарифні інструменти. Вони поділяються на 2

великі категорії: специфічні та адвалорні. Існують також наступні види тарифів, ще нерідко функціонують на перетині перелічених 2 типів тарифів. До них відносяться: комбіновані тарифи, технічні тарифи, комплексні тарифи або складне мито, тарифи режиму найбільшого сприяння, тарифні квоти, змінні тарифи, пільгове мито, зв'язані тарифи, підвищена тарифна структура, заборонний тариф, імпорتنі субсидії, антидемпінгові мита.

Значне зниження тарифних і нетарифних бар'єрів, характерне для розвинених країн, має два суттєвих наслідки для зміщення акценту в реалізації міжнародної торговельної політики. По-перше, з тих пір, як були зняті тарифні бар'єри, відносна важливість функції збору митних доходів зменшилася, що найбільш важливо, митні правила або процедури більше не прив'язані тісно до цільового показника надходжень. Таким чином, для значного числа держав відкрилася можливість спрощення митних процедур з помірним рівнем ризику для національних доходів. По-друге, зниження митних тарифів призвело до ситуації, коли сума імпорتنих мит стала порівнянною або навіть нижче, ніж витрати на торговельні операції щодо дотримання митних і прикордонних формальностей, оскільки останні оцінюються за різними даними в діапазоні від 1,5% до 15% від вартості угоди. Відповідно, витрати торгових транзакцій почали розглядатися в якості основного торгового бар'єру в умовах лібералізованого доступу до ринків.

Найбільш передовий механізм спрощення процедур торгівлі з використанням ІКТ – це «єдине вікно» для міжнародної торгівлі. «Єдине вікно» не слід розглядати як простий єдиний портал для розміщення даних, який економить час і операційні витрати. Його функції набагато ширше і включають в себе перетворення шляхів і засобів співпраці між державними органами, які виконують функції з управління кордонами.

Процес створення митно-тарифної системи України розпочався не в 1990-х роках, а відбувався протягом тривалого історичного становлення держави та тісно пов'язаний із розвитком міжнародної торгівлі. В окремі

історичні періоди, коли інші держави завойовували територію країни, цей процес формувався васальними державами як частина державної політики. Після проголошення незалежності Україна змогла самостійно створювати власну митну систему та здійснювати власну митну політику.

У IV-XIV ст. зовнішня торгівля не розвивалася. У XV-XVIII ст. національне виробництво у переважно здійснювалося для задоволення потреб внутрішнього ринку та не мало характеру здійснення зовнішньої торгівлі. Починаючи з XIX ст. і до першої половини XX ст. відбувається повсякчасний вплив та керування СРСР зовнішньою торгівлею України. Друга половина 20 ст. характеризується політикою лібералізму, що знайшла своє відображення і вже у сучасній незалежній Україні. Проте згодом стало зрозуміло, що для захисту вітчизняного виробника необхідно здійснювати здебільшого політику протекціонізму. У рамках вступу до СОТ Україна знову звернулася до політики лібералізму з метою налагодження вигідних та ефективних торговельних відношень з країнами-членами СОТ.

Впровадження європейських стандартів і перехід до європейських норм і технічної стандартизації потребують глобального підходу. Успішний перехід на нові європейські стандарти можливий лише за умови добре спланованого процесу у співпраці з регуляторами та національним органом стандартизації з урахуванням реальної ситуації в галузі. Для цього в Україні був створений національний орган стандартизації Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості».

Слід зазначити, що після 2014 року відбулися суттєві зміни в структурі та характері зовнішньої торгівлі України, які в основному включали такі характеристики: експорт зазвичай має низьку додану вартість, а імпорт – високу. Одним із способів координації є законодавчі зміни, такі як їх трансформація та створення правової бази, яка дозволяє вітчизняним компаніям виходити на міжнародні ринки. В Україні запровадження нової системи технічних регламентів, яка відповідає принципам технічного

регулювання в ЄС, створило адекватну нормативно-правову базу, але її впровадження на практиці стикається з деякими перешкодами. Важливим є підвищення експортного потенціалу українських виробників з метою прискорення гармонізації внутрішніх митних правил між ЄС та Україною, а також стандартизації та сертифікації продукції відповідно до європейських правил безпеки продукції.

Угоди про вільну торгівлю зменшують або усувають бар'єри для торгівлі через міжнародні кордони. Вільна торгівля є протилежністю торговому протекціонізму. У США та ЄС угоди про вільну торгівлю не реалізуються без регулювання та контролю.

Підписання Україною низки угод про вільну торгівлю стало причиною поліпшення умов торгівлі для українських виробників. Серед яких: посилення співпраці між митними органами, приведення українського законодавства про захист інтелектуальної власності у відповідність до міжнародних стандартів, налагоджено ефективну співпрацю з провайдерами платіжних послуг задля запобігання корупції, розвиток системи електронного декларування, що базується на законодавстві ЄС. Проте реалізованих у 2018 р. змін недостатньо.

Напрямами вдосконалення механізму митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні мають стати також:

- Створення умов щодо розширення прав митних органів у частині доступу до інформації;
- Розробка процедур митного оформлення;
- Створення системи виявлення попередньої інформації з метою запобігання протиправних діянь;
- Підвищення кваліфікації для працівників митних органів;
- Імплементация «Єдиного вікна»;
- Підвищення рівня фінансування оновлення механізму митно-тарифного регулювання.

Угода про вільну торгівлю, яка включає збалансований підхід до пошуку торговельних партнерів та створення ефективного механізму митного регулювання, що враховує екологічні, соціальні, політичні, культурні та інші зацікавлені сторони, допомагає збільшити обсяг невеликих експортних та імпортних операцій. Для України цей напрямок роботи важливий з точки зору можливості диверсифікації ринку вітчизняних виробників з метою зниження ризику циклічних змін, посилення конкуренції тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти : монографія. Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. 543 с.

2. Гуменюк О.Г. Еволюція системи митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Економіка і суспільство: Мукачевський Державний університет. Випуск № 14. 2018. С. 784-791. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/14_ukr/112.pdf

3. Денисенко С.І. Міжнародно-правові стандарти спрощення та гармонізації митних процедур у сфері міжнародної торгівлі: монографія. Суми: Сумський державний університет, 2019. 296 с.

4. Дроздова Г.М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2002. 171 с.

5. Економічна свобода і завдання лібералізації. URL: <http://econ-house.ru/ekonomichna-teorija/6/232-ekonomichnasvoboda-i-zavdannya-liberalizaci>

6. Конституція України : станом на 01.01.2020. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

7. Ксендзук В. В. Вплив історичного розвитку зовнішньої торгівлі на формування державної зовнішньоторговельної політики України. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. 5 с.

8. Мельник Т. М., Дьяченко О. В., Зубко О. В. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ: КНТЕУ, 2014. 600 с

9. Мельник Т. М. Міжнародна торгівля товарами в умовах глобальної конкуренції: монографія. Київ: КНТЕУ, 2007. 396 с.

10. Митна енциклопедія : у 2 т. / редкол.: І. Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2013. Т. 2. 536 с.
11. Митний кодекс України: станом на 01.10.2022, №4495-VI. Відомості Верховної Ради. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
12. Міжнародна торгівля : підруч. для студ. вищ. навч. Закл.; За редакцією Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, М.І. Барановської [4-те вид.]. К.: Центр учбової літератури, 2010. 441 с.
13. Міжнародне економічне право : підручник / В. Ф. Опришко, А. Коста, К. Квінтано та ін. ; за наук. ред. В. Опришко. К. : КНЕУ, 2006. 496 с.
14. Міжнародне право: конспект лекцій / Степаненко К.В. Дніпропетровськ, 2019. 101 сг
15. Національний орган стандартизації (НОС) Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості». URL: http://uas.gov.ua/zagalni_vidomosti/
16. . Небрат В.В. Історичний вимір трендів зовнішньоекономічної політики. Економіка України. 2017. № 5-6.
С. 151-169.
17. Офіційний сайт державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
18. Переліки національних стандартів під технічні регламенти. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.
URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=ukUA&tag=PerelikiNatsionalnikhStandartivPidTekhnichniReglamenti&showArchive=true&showAllArchive=True>
19. Податковий кодекс України: станом на 10.10.2022, № 2755-VI. Відомості Верховної Ради. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

20. Покотило Т.В. Історичний аспект розвитку державного регулювання інвестиційної діяльності. Державне будівництво. 2007. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2007_2_8.pdf

21. Політична економія: підручник/за ред. Ніколенко Ю. В. Київ: Центр навчальної літератури, 2009. 632 с.

22. Про Єдиний митний тариф: Закон України від 5 лютого 1992 р. № 2097-XII (втратив чинність). Відомості Верховної Ради. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2097-12#Text>

23. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 01.08.2022, № 959-XII. Відомості Верховної Ради. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>

24. Пугачевська К. С. Імпортозалежність та тарифне регулювання імпорту в Україні. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: Економіка. 2016. Вип. 1 (15). С. 56–63.

25. Сидор В. Д. Міжнародне економічне право : навчальний посібник. К. : Дакор, 2010. 248 с.

26. Сторожчук В. М. Лібералізація митно-тарифного регулювання як системний об'єкт дослідження. Бізнесінформ. Вип. 3, 2017 .С. 78-83

27. Технічне регулювання для розвитку науки, освіти, бізнесу. Міжнародний

форум з питань технічного регулюванням. Львів, 23-25 травня 2019 року

URL: <https://techreg.in.ua/fl/?fbclid=IwAR1MpHGJ1HExt9NYggthq9G5S7H1XNm9ZCw7o49VoYcR-NtUv5GPm4WcXU>

28. Anthony P. Thirlwall. Trade, Trade Liberalisation and Economic Growth: Theory and Evidence: Economic research papers №63. University of Kent at Canterbury, 2000. 29 p.

29. Borys Kormych. The customs law of Ukraine. 2015, 16 p.

30. Borys Kormych. The modern trends of the foreign trade policy implementation: implications for customs regulations. LexPortu: 2018. P. 27-45.
31. Caroline Banton. Trade Liberalization: definition, how it works, and example. 2021. URL: <https://www.investopedia.com/terms/t/trade-liberalization.asp>
32. David Dollar, "Globalization, Inequality, and Poverty since 1980", World Bank mimeo, 2001
33. David Ricardo. On the principles of political economy and taxation. 1817.
URL: <https://socialsciences.mcmaster.ca/econ/ugcm/3ll3/ricardo/Principles.pdf>
34. Global Trade Liberalization and the Developing Countries. URL: <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2001/110801.htm>
35. Instruments of trade policy. Dexports. URL: <https://cutt.ly/JNwgCPI>
36. McDougall, R. Evaluating the Implementation Obligations of the Trade Facilitation Agreement in the Context of Existing Multilateral Trade Rules. Geneva: International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD). 2017. URL: https://www.ictsd.org/sites/default/files/research/evaluating_the_implemenation_of_the_tfa.pdf
37. McLinden, G., Fanta, E., Widdowson, D., Doyle, T. (Eds.). Border Management Modernization. Washington DC. The World Bank, 2011.
38. Milner, C., Morrissey, O., Zgovu, E. Trade Facilitation in Developing Countries. Research Paper No. 08/05. 2008.
39. National Trade Facilitation Bodies. Recommendation No. 4, second edition. UN/CEFACT. ECE/TRADE/242, 2014.
40. Ovcharenko D. Customs and tariff regulation as a factor of national economic security. 2021. 36 p.
41. Peterson, J. (2017). An Overview of Customs Reforms to Facilitate Trade. Journal of International Commerce and Economics. August, 1-30.
42. Specific vs. Ad Valorem Tariff Rates. Interlog USA. URL: <https://www.interlogusa.com/answers/blog/specific-vs-ad-valorem-tariff-rates/>

43. States in international law. URL: <https://www.britannica.com/topic/international-law/States-in-international-law>
44. Statute of the international court of justice. URL: <https://www.icj-cij.org/en/statute>
45. Stewart, R., Badin, M. The World Trade Organization: Multiple dimensions of Global Administrative Law. *International Journal of Constitutional Law*, 9. 2011. 556–586.
46. The instruments of trade policy. The Institute of Chartered Accountants of India. 2017. URL: https://static.careers360.mobi/media/uploads/froala_editor/files/Unit-II_-The-Instruments-of-Trade-Policy.pdf
47. Union Customs Code. Taxation and Customs Union. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/union-customs-code_en
48. T.N. Srinivasan and Jagdish Bhagwati, "Outward Orientation and Development: Are the Revisionists Right?", Yale University Economic Growth Center Discussion Paper No. 806, 1999; and Jeffrey Frankel and David Romer, "Does Trade Cause Growth", *American Economic Review*, June 1999.
49. Van Tran, L. The power of transparency norms in the WTO legal framework: Impacts beyond the trade context. *International Review of Law*, 3. 2016.
50. What are Free Trade Agreements? The International Trade Administration, U.S. Department of Commerce. URL: <https://www.trade.gov/free-trade-agreement-overview>
51. Zhang, A. Electronic technology and simplification of customs regulations and procedures in air cargo trade. *Journal of Air Transportation*, 7, 2002, 87-102.